

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ**

ΙΑΤΡΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Α' ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΠΑΘΟΛΟΓΙΚΗΣ ΑΝΑΤΟΜΙΚΗΣ

**ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ
&
ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΑΤΡΙΚΗ
MED 2135**

**Κωδικός μαθήματος
στον Οδηγό Σπουδών:
500800**

**Υπεύθυνος Καθηγητής
Α. Χ. Λάζαρης**

3^ο Τεύχος

Ιούνιος 2024 – Αύγουστος 2024

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	Σελίδα
Εισαγωγικό σημείωμα τρίτου τεύχους	3
Εργασία από τη φοιτήτρια Αργουδέλη Κωνσταντίνα <i>Το θαύμα της ζωής μέσα από τον φωτογραφικό φακό</i>	4
Εργασία από τη φοιτήτρια Καρπούζη Ελισάβετ <i>Η τεχνητή νοημοσύνη στην ιατρική</i>	11
Άσκηση από την Τράπεζα Θεμάτων του μαθήματος: Η ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟΝ "ΞΕΝΟ" ΟΙΔΙΠΟΔΑ	15
Άσκηση από την Τράπεζα Θεμάτων του μαθήματος: ΒΙΑΣΜΟΣ ΕΙΝΑΙ Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ, ΕΠΙΒΟΛΗ & ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΣΕ ΕΚΕΙΝΟΝ ΠΟΥ ΔΕΝ ΤΗΝ ΑΠΟΔΕΧΕΤΑΙ	17
Άσκηση από την Τράπεζα Θεμάτων του μαθήματος: ΟΚΤΩ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΚΑΙ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΕΠΟΧΕΣ ΣΕ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΘΑΛΑΣΣΕΣ	29
Ανάρτηση ιστολογίου από τον Καθηγητή Α.Χ. Λάζαρη: "Inter arma enim silent leges. - Όταν υπάρχει πόλεμος, οι νόμοι δεν υπολογίζονται." Κικέρων. Δυο χθεσινές φωτογραφίες και μία ...προχθεσινή.	33
Ανάρτηση ιστολογίου από τον Καθηγητή Α. Χ. Λάζαρη: "νικᾷ δ' έναργής βλεφάρων ἕμερος εὐλέκτρου νύμφας, τῶν μεγάλων πάρεδρος ἐν ἀρχαῖς θεσμῶν" "Μα ολόφαντος μεσ' απ' τα βλέφαρα της νύφης της λαχταριστής νικάει ο Πόθος, πάρεδρος των μεγάλων των θεσμών που αιώνια κυβερνούν τον κόσμο." Σοφοκλή "Αντιγόνη"	38
Ανάρτηση ιστολογίου από τον Καθηγητή Α.Χ. Λάζαρη: ΚΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΒΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΝΟΤΙΑ, ΤΟΥ ΝΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΑΣ. ΣΑΣ ΠΑΙΡΝΟΥΝ; ΣΑΣ ΠΑΝΕ ΚΑΠΟΥ;	41

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΡΙΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ

Οι **παραδόσεις** και οι **εκτός Σχολής δράσεις** στο πλαίσιο του κατ' επιλογήν υποχρεωτικού μαθήματος «**ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ & ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΑΤΡΙΚΗ**» με κωδικό μαθήματος **500800** στον Οδηγό Σπουδών της **Ιατρικής Σχολής του ΕΚΠΑ** και **MED2135** στην **ηλεκτρονική τάξη του ΕΚΠΑ** (<https://eclass.uoa.gr/courses/MED2135/>) στρέφονται γύρω από την αξία της ζωής, τη νόσο, την ιδιότητα του γιατρού, τη σχέση γιατρού – ασθενούς και τον θάνατο, αντλώντας σχετικά ερεθίσματα από τους τομείς της Φιλοσοφίας, της Θεολογίας, της Κοινωνιολογίας, των Γραμμάτων και των Τεχνών. **Σκοπό** του μαθήματος δεν αποτελεί ούτε η θεωρητική κατάρτιση για τα επί μέρους πεδία των ανθρωπιστικών επιστημών, των Γραμμάτων και των Τεχνών ούτε η όποια ηθικολογία ή διδακτισμός, αλλά η **ενεργός συμμετοχή των εκπαιδευομένων τόσο στην παρακολούθηση όσο και στη διαμόρφωση των μαθημάτων και των δράσεων**, η **προσωπική βιωματική επαφή και γνωριμία των φοιτη-τών/-τριών με τα αντίστοιχα ερεθίσματα καλλιέργειας και πρωτίστως η έμπρακτη ανταπόκρισή τους σε αυτά με τη συνεισφορά τους στο ηλεκτρονικό χαρτοφυλάκιο του μαθήματος.**

Έτσι, το παρόν τριμηνιαίο περιοδικό του **πληροφοριακού συστήματος ηλεκτρονικής εκδοτικής (e-Pub)** της **Βιβλιοθήκης και Κέντρου Πληροφόρησης (BKΠ)** του ΕΚΠΑ αναδεικνύει, κατόπιν σταχυολόγησης, την αξιοσημείωτη και αξιέπαινη **ανταπόκριση των φοιτη-τών/-τριών** της Ιατρικής Σχολής του ΕΚΠΑ στα βιωματικά ερεθίσματα που τους παρέχονται μέσω του μαθήματος.

Στις εργασίες που φιλοξενεί το παρόν τεύχος, η **Κωνσταντίνα** προσεγγίζει το θαύμα της ζωής μέσα από την Τέχνη της Φωτογραφίας που αναδεικνύει τα στάδια ανάπτυξης του εμβρύου, ενώ η **Ελισάβετ** μάς κατατοπίζει για τις εφαρμογές της Τεχνητής Νοημοσύνης, τα οφέλη και τους περιορισμούς της.

Οι δύο ασκήσεις μας έχουν καλοκαιρινό άρωμα (αρχαίο δράμα και θαλασσογραφίες) ενώ η τρίτη θίγει τον βιασμό στο πλαίσιο της πατριαρχικής κοινωνίας. Οι αναρτήσεις του Ιστολογίου μας έχουν επίσης θαλασσινή και ερωτική αύρα, στο πνεύμα του καλοκαιριού, όμως αγγίζουν και την τραγωδία του πολέμου επ' αφορμή του πολέμου στη Γάζα και του μισού αιώνα κατοχής τμήματος της Κύπρου.

Αργουδέλη Κωνσταντίνα

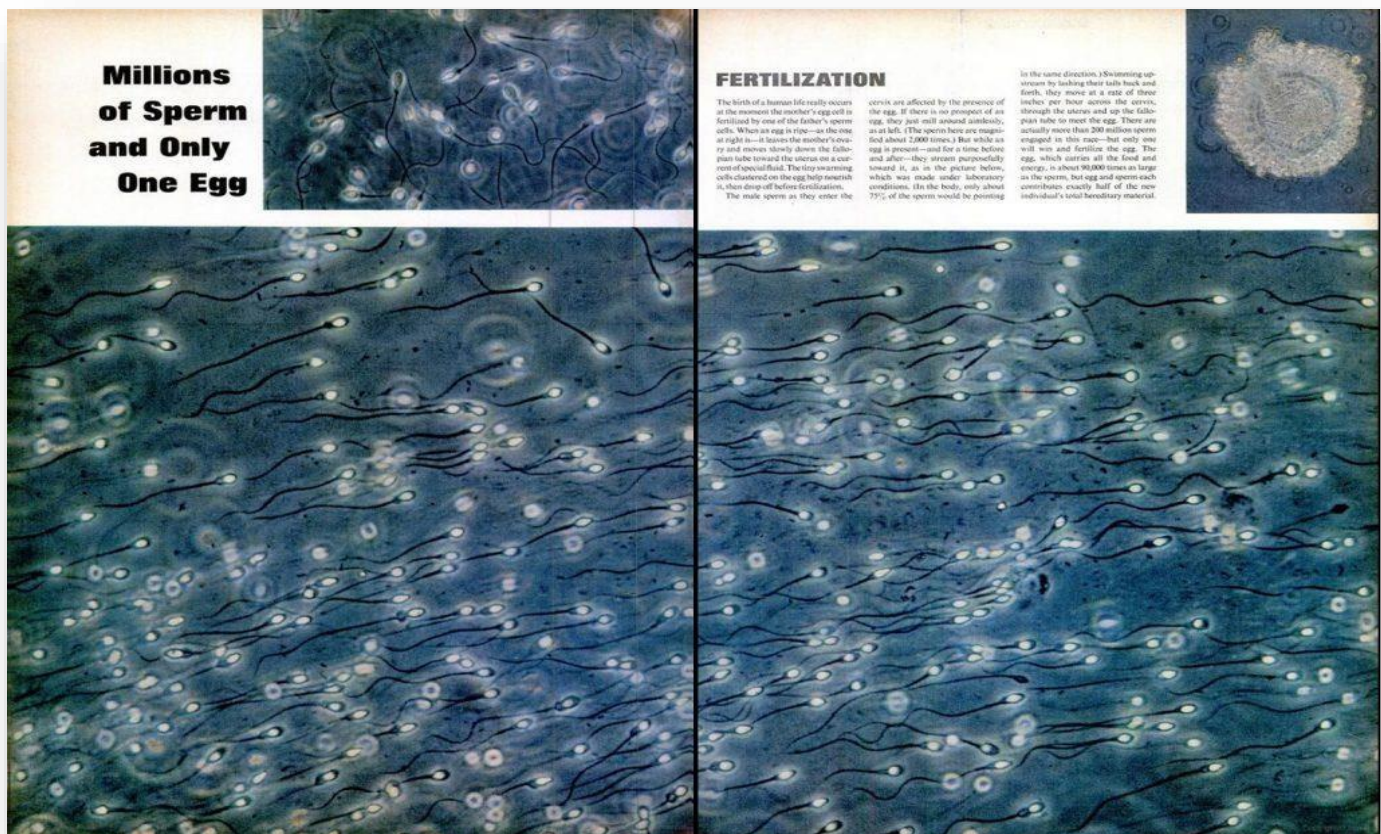
Εξάμηνο φοίτησης : 5^ο

ΤΟ ΘΑΥΜΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟΝ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΦΑΚΟ

Πρόλογος

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η ανάδειξη του θαύματος της ζωής, όπως την απαθανάτισε ο φωτογράφος Lennart Nilsson. Συγκεκριμένα, ο Σουηδός φωτογράφος δημιούργησε μια συλλογή με φωτογραφίες εμβρύων στην ενδομήτρια ζωή, τις οποίες τράβηξε περνώντας μια ενδοσκοπική κάμερα μέσα από τον γεννητικό σωλήνα των γυναικών, που έφτανε μέχρι τη μήτρα. Αξιοσημείωτη είναι, επιπρόσθετα, η χρήση του φωτός για την πλήρη αποκάλυψη της μορφής των εμβρύων. Η συλλογή δημοσιεύθηκε στο περιοδικό LIFE στις 30 Απριλίου του 1965. Στο εξώφυλλο πρωταγωνιστούσε μια φωτογραφία ενός εμβρύου 18 εβδομάδων, η οποία θεωρήθηκε ως η καλύτερη φωτογραφία του 20^{ου} αιώνα. Μερικά έμβρυα τα οποία φωτογραφήθηκαν δεν επέζησαν για πολύ καιρό, καθώς ήταν προσκολλημένα εκτός της μήτρας της μητέρας, δηλαδή υπήρχε έκτοπος κύηση. Ωστόσο, με κάποιον τρόπο, έμειναν αθάνατα στον χρόνο, όταν απαθανατίστηκαν από τον οραματιστή φωτογράφο. Στο κυρίως θέμα θα σχολιαστούν οι φωτογραφίες που δημοσιεύθηκαν στο άρθρο του περιοδικού.

Κύριο μέρος

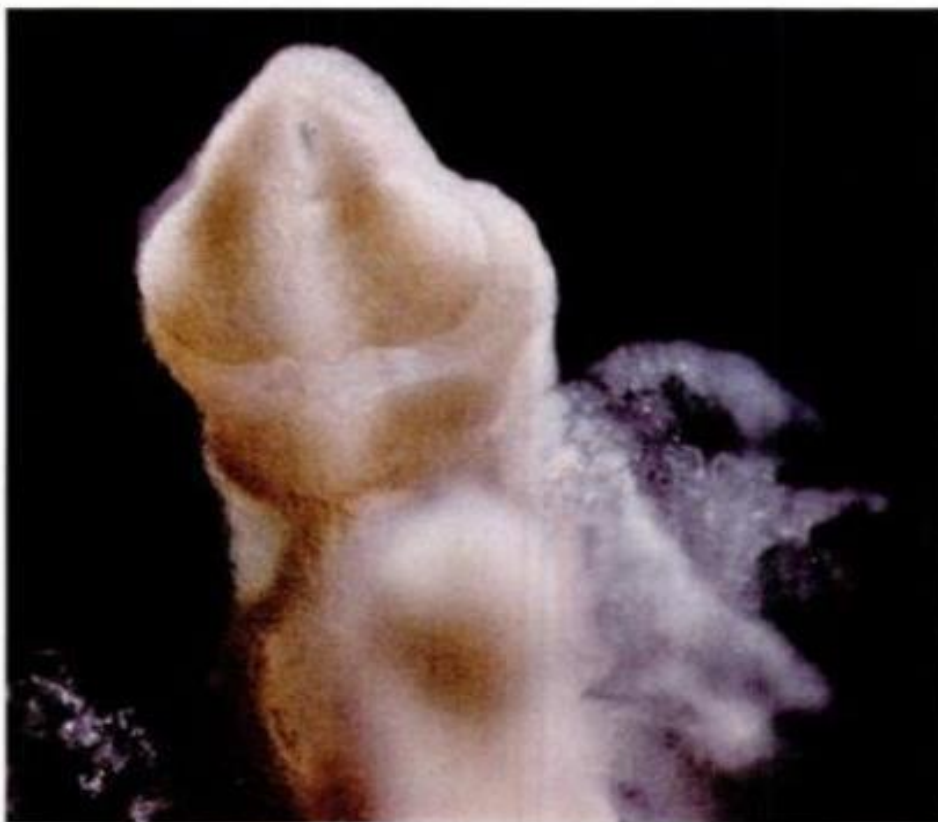
Στην ανωτέρω εικόνα, παρουσιάζονται τα σπερματοζωάρια, όπως αυτά αποτυπώθηκαν στο μικροσκόπιο. Τα σπερματοζωάρια είναι οι αρσενικοί γαμέτες και φέρουν το μισό γενετικό υλικό του ανθρώπου. Για τη δημιουργία του ζυγωτού κατά τη γονιμοποίηση, δηλαδή του πρώτου κυττάρου από το οποίο θα προκύψουν τα τρισεκατομμύρια κύτταρα που απαρτίζουν τον ενήλικο άνθρωπο, απαιτείται τόσο ένας αρσενικός (σπερματοζωάριο) όσο και ένας θηλυκός γαμέτης (ωάριο). Επομένως, η δημιουργία της ζωής, του νέου ανθρώπου, αποτελεί τη σύμπραξη, την κοινωνία δύο ανθρώπων που είναι διαφορετικοί μεταξύ τους αλλά συμπληρωματικοί.

Στην παρακάτω φωτογραφία, το έμβρυο διανύει την 3^η εβδομάδα της ενδομήτριας ζωής του.

3½ WEEKS

This photograph is one of the few known to show face and head development at such an early stage—though this embryo is an imperfect one (the blue tissue at right is torn and ragged). At top is the incipient head. The two upper bulges will expand into the two halves of the fore-brain, while the bulges just below them will join some time during the eighth week of life to form the lower jaw. At this stage the four bulges surround a central cavity that will become the mouth.

This embryo is so tiny—about a tenth of an inch long—that the mother may not even know she is pregnant. Yet there is already impressive internal development, though not visible here. This embryo has the beginnings of eyes, spinal cord, nervous system, thyroid gland, lungs, stomach, liver, kidney and intestines. Its primitive heart, which began beating haltingly on the 18th day, is now pumping more confidently. On the bulge of the chest, the tiny buds of arms—not yet visible—are forming.

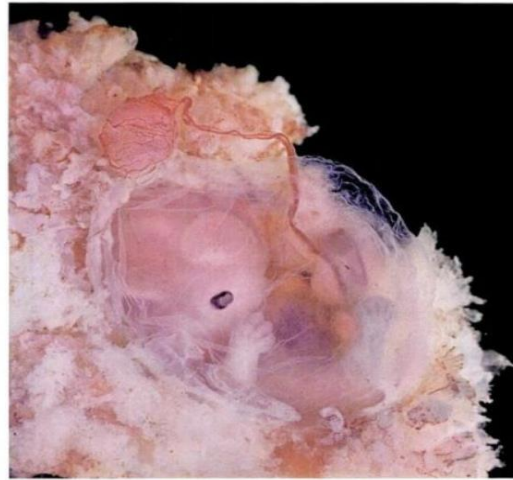
Από την 3^η εβδομάδα και έπειτα η κύηση είναι δυνατό να ανιχνευθεί υπερηχογραφικά. Ένα σημαντικό γεγονός που συμβαίνει σε αυτή την περίοδο είναι η δημιουργία των τριών εμβρυϊκών δερμάτων, του εξωδέρματος, του μεσοδέρματος και του ενδοδέρματος. Από το εμβρυϊκό εξώδερμα θα προκύψουν η επιδερμίδα, το κεντρικό και το περιφερικό νευρικό σύστημα, ο οφθαλμός, το έσω ους και ο συνδετικός ιστός της κεφαλής. Εν συνέχεια, από το εμβρυϊκό μεσόδερμα θα προκύψουν οι σκελετικοί μύες, τα οστά, οι χόνδροι, οι σύνδεσμοι, το χόριο του δέρματος, το αίμα, τα αγγεία, οι ορογόνοι υμένες και το μεγαλύτερο μέρος του καρδιαγγειακού συστήματος. Από το εμβρυϊκό ενδόδερμα, αντίστοιχα, θα σχηματιστούν το αναπνευστικό και το εντερικό επιθήλιο, καθώς και οι αδένες. Επιπρόσθετα, κατά την 3^η εβδομάδα, σχηματίζεται ο νευρικός σωλήνας με τους σωμίτες, που αποτελεί την καταβολή του κεντρικού νευρικού συστήματος, όπως και το αρχέγονο καρδιαγγειακό σύστημα του εμβρύου. Η καρδιά του εμβρύου χτυπάει ήδη από την 18^η ημέρα. Κατά τη διάρκεια της 4^η εβδομάδας γίνονται ορατά τα φαρυγγικά τόξα, τα οποία θα σχηματίσουν την άνω και κάτω γνάθο. Το έμβρυο δεν είναι πλέον ευθύ, αλλά έχει κυρτό σχήμα λόγω της κεφαλουραίας κάμψης του. Επιπρόσθετα, ο πρόσθιος εγκέφαλος σχηματίζει ένα όγκωμα στην κεφαλή (εικ. πάνω κεντρικά). Παράλληλα, γίνονται ορατές οι καταβολές των άνω και κάτω άκρων, καθώς και τα ωτικά βοθρία, μέχρι το τέλος της 4^{ης} εβδομάδας. Στην φωτογραφία οι καταβολές αυτές δεν είναι ορατές, άρα το έμβρυο είναι μικρότερο από 26 ημερών. Συγχρόνως σχηματίζεται και η ουραία απόφυση που μοιάζει με ουρά. Τέλος, εντυπωσιακό είναι το μεγάλο κοιλιακό όγκωμα που σχηματίζει η καρδιά και αποτυπώνεται εξαιρετικά στον φακό (κάτω αριστερά εμβρύου).

4 WEEKS

In profile view, the red bulge at left is the heart, and the red streak coming up the middle and curving toward the heart is its main artery, the aorta. The heart, in proportion to its body, is nine times as large as an adult's. It has to be powerful to force the blood not only around the embryo but also around the umbilical cord and placenta (*see next page*). Reddish area between heart and aorta is where main blood vessels come together. The bulge at top in side view of forebrain. Below it are two rounded, dull-red areas. The one at left is the lower-jaw-to-be, the other smaller one will be the site where the tongue will be attached to. These structures often resemble "gill arcs" in fish embryos. Some scientists believe this is a leftover from earlier evolution, when our ancestors may have breathed through gill-like organs. Others have lately come round to the less romantic view that this is just the way things happen to look at this stage of embryonic growth.

Weightless Ride in a Salty Sac

6 WEEKS

The rear view at left shows the embryo inside transparent membrane called the amnion sac (its surrounding placenta, embryo had been removed from sac.) The amnion is filled with a salt solution which bathes the body's cells. In a complex and incompletely understood process, the body receives the food, breathing some, absorbing some via the gut,

expelling some along with waste matter—while at the same time manufacturing more of it. The embryo floats almost weightlessly in the fluid so it is protected from shocks and does not have to fight gravity. But at lower left is the yolk sac, attached by a stalk to the umbilical cord (not seen here). It serves temporary function of making blood cells—task gradually taken over by the liver and bone marrow. The spring structure at lower right is part of the placenta,

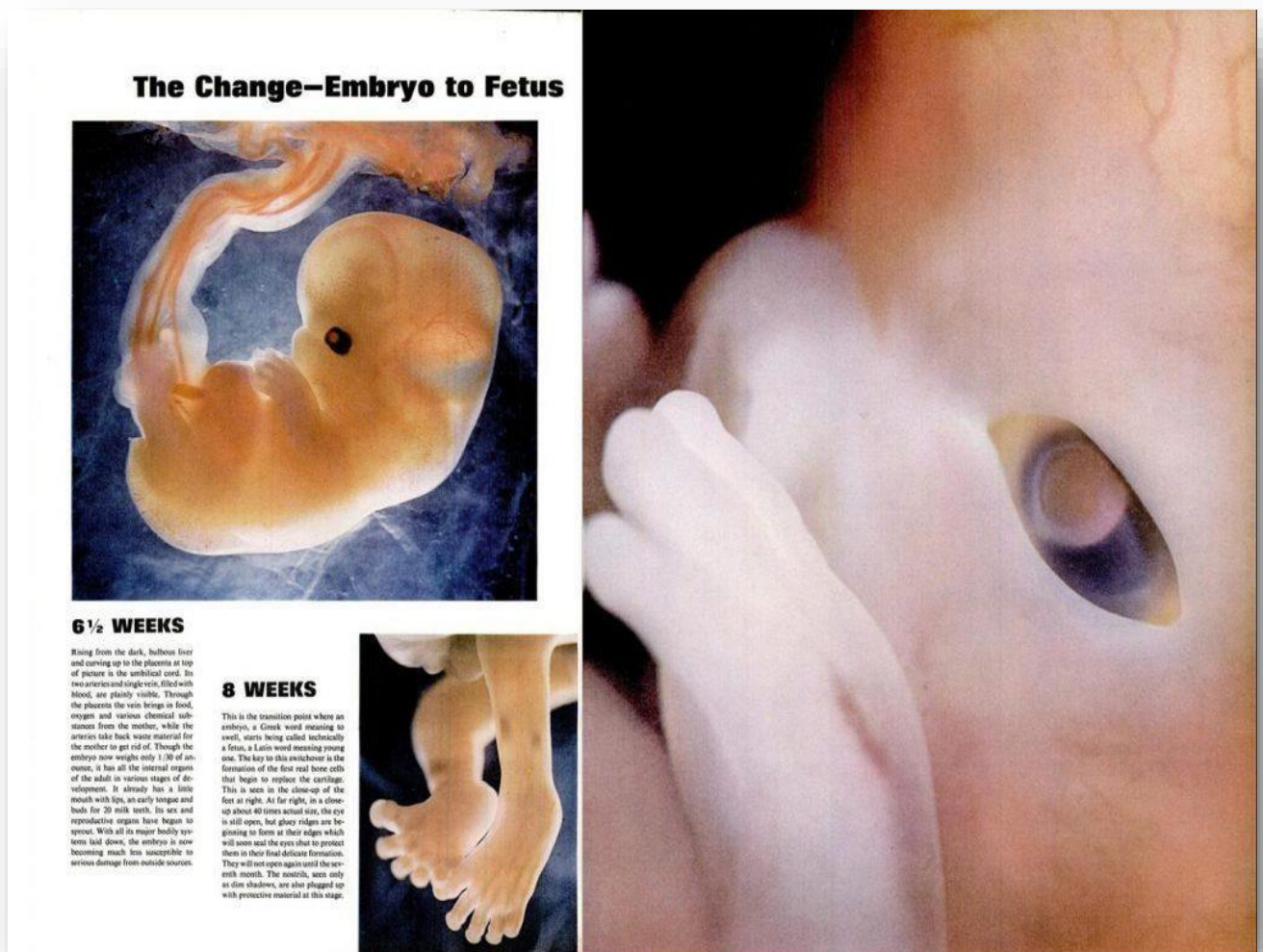
6½ WEEKS

folded over with head lying on chest, the embryo is now more than half an inch long—measured "from crown to rump," the standard among embryologists. The springy placenta—the blood-vessel network that forms around the embryo in these early stages and passes vital substances back and forth between mother and

child—has been partially peeled back here for better visibility. The amnion sac is visible but because some fluid has seeped out. Just over the embryo's head is the yolk-filled yolk sac, attached by its blood-filled stalk. The eyes are now wide open, though still without eyelids or iris; the black outer is the reflection of the retina at the back of the eye. The fingers, growing fast, have reached the first joint, though they are still webbed—as are the toes.

Εδώ τα έμβρυα διανύουν την 6^η εβδομάδα της ενδομήτριας ζωής τους. Κατά τη διάρκεια της 6^{ης} εβδομάδας, αναπτύσσονται οι αγκώνες και τα αρχέγονα δάκτυλα, που ονομάζονται δακτυλικές ακτίνες. Σημαντικό είναι το γεγονός ότι το έμβρυο αντιδρά αντανακλαστικά στην αφή, καθώς και ότι πραγματοποιεί αυτόματες συσπάσεις του κορμού και των άκρων. Επιπρόσθετα, σχηματίζονται τα ωτιαία επάρματα από τα οποία θα προκύψει ο έξω ακουστικός πόρος.

Ταυτόχρονα, ο οφθαλμός γίνεται εμφανής, καθώς έχει σχηματιστεί το μελάγχρουν επιθήλιο σε μεγάλο βαθμό, και τον παρατηρούμε ως σφαιρική μαύρη δομή στην φωτογραφία. Εν συνεχεία, οι εντερικές έλικες αναπτύσσονται ταχέως και η μικρή κοιλιακή κοιλότητα δεν μπορεί να τις φιλοξενήσει, οπότε εισέρχονται στο εγγύς τμήμα του ομφάλιου λώρου σχηματίζοντας μια φυσιολογική ομφαλοκήλη.

The Change—Embryo to Fetus

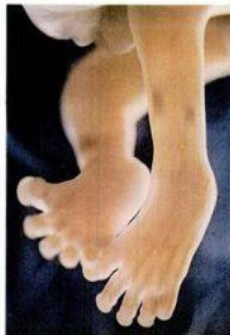

6 1/2 WEEKS

Rising from the dark, bulbous liver and curving up to the placenta at top of picture is the umbilical cord. Its two arteries and single vein, filled with blood, are plainly visible. Through the placenta the vein brings in food, oxygen and various chemical substances from the mother, while the arteries take back waste material for the mother to get rid of. Though the embryo now weighs only 1/100 of an ounce, it has all the internal organs of the adult in various stages of development. It already has a little mouth with lips, an early tongue and buds for 20 milk teeth. Its sex and reproductive organs have begun to appear. With all its major bodily systems laid down, the embryo is now becoming much less susceptible to serious damage from outside sources.

8 WEEKS

This is the transition point where an embryo, a Greek word meaning to swell, starts being called technically a fetus, a Latin word meaning young one. The key to this switchover is the formation of the first real bone cells that begin to replace the cartilage. This is seen in the close-up of the feet at right. At far right, in a close-up about 40 times natural size, the eye is still open, but glazy ridges are beginning to form at their edges which will soon seal the eyes shut to protect them in their final delicate formation. They will not open again until the seventh month. The nostrils, seen only as dim shadows, are also plugged up with protective material at this stage.

Κατά τη διάρκεια της 8^{ης} εβδομάδας γίνεται ορατό το αγγειακό δίκτυο του τριχωτού της κεφαλής. Μέχρι το τέλος της, τα δάκτυλα επιμηκύνονται και είναι πλήρως διαχωρισμένα. Επιπρόσθετα, αρχίζει η οστεοποίηση του μηριαίου οστού, του μακρύτερου οστού στον άνθρωπο. Παράλληλα, το έμβρυο πραγματοποιεί για πρώτη φορά εκούσιες κινήσεις με τα άκρα του. Παρατηρείται δυσαναλογία μεταξύ κεφαλής και κορμού, καθώς η κεφαλή αποτελεί το ήμισυ του εμβρύου. Στην 8^η εβδομάδα δεν είναι ακόμη δυνατός ο ακριβής προσδιορισμός του φύλου, μολονότι υπάρχουν κάποιες διαφορές μεταξύ των έξω γεννητικών οργάνων αρρενος και θήλεος. Στην δεξιά εικόνα, παρατηρείται η μύτη καθώς και η ίριδα του οφθαλμού.

All of the Body Systems Formed and at Work

11 WEEKS

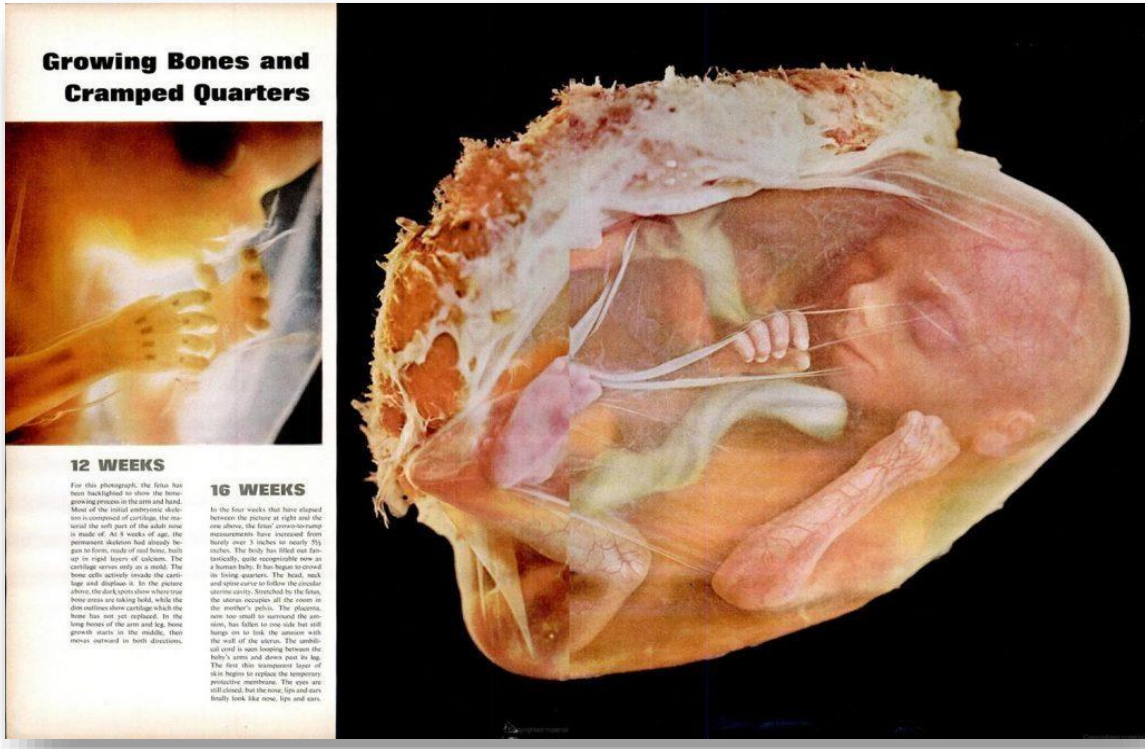
At 11 weeks, the fetus is essentially enveloped by the blood-rich placental mass (cervix). But when the placenta is pulled away on one side and the amnion's interior is left, the fetus, now more than 2½ inches long, is revealed. It floats buoyantly in the amniotic fluid, along with the umbilical cord. The yolk sac now lies useless.

The starlike spots around the amnion are merely bubbles in a fluid the photographer has used to support the amnion. Though totally immersed, the fetus keeps inhaling and exhaling just enough to seed the baby fluid into and out of its lungs. But it does not draw because it gets oxygen in the blood brought in by the umbilical cord, not from air. Bones, including the ribs, are now rapidly forming.

The body wall has grown from the spine forward and is joined at the feet—like a coal-bagging hamster. All the body systems are now working. Nerves and muscles are synchronizing with the young bones so that the arms and legs can make their first movements. Soon, as the fetus' lung quarters get more expanded and as it gains steadily in strength, the embryo will begin to feel the sharp back and throat of toes, knee and elbow.

Στις παραπάνω φωτογραφίες το έμβρυο διανύει την 11^η εβδομάδα της ενδομήτριας ζωής. Ήδη από την 9^η εβδομάδα έχει αρχίσει η όψιμη εμβρυϊκή περίοδος. Ως το τέλος της 12^{ης} εβδομάδας εμφανίζονται πρωτογενή κέντρα οστέωσης, κυρίως στο κρανίο και τα μακρά οστά και τα έξω γεννητικά όργανα αποκτούν την ώριμη εμβρυϊκή τους μορφή. Συμπληρωματικά, επιταχύνεται η κατά μήκος αύξηση του κεφαλουραίου άξονα και μειώνεται η αύξηση της κεφαλής. Την 9^η εβδομάδα κύρια θέση αιμοποίησης είναι το ήπαρ, ενώ στο τέλος της 12^{ης} εβδομάδας αυτή την λειτουργία επιτελεί ο σπλήνας. Την ίδια περίοδο αρχίζει η παραγωγή ούρων, με το έμβρυο να αποβάλλει τα ούρα στο αμνιακό υγρό και να τα επαναπρολαμβάνει με κατάποση, με αποτέλεσμα τα προϊόντα του μεταβολισμού του εμβρύου να διέρχονται μέσω του πλακούντα στην μητρική κυκλοφορία. Αριστερά απεικονίζεται το έμβρυο μέσα στον αμνιακό σάκο, ο οποίος είναι προσκολλημένος στον πλακούντα. Εμφανή είναι τα άκρα του, τα αυτιά, καθώς και τα βλέφαρά του. Δεξιά απεικονίζεται ο πλακούντας, το μέσο επικοινωνίας μητέρας και εμβρύου. Μέσω του πλακούντα γίνεται η ανταλλαγή αερίων, η μεταφορά θρεπτικών ουσιών και ορμονών, προϊόντα μεταβολισμού της μητέρας, ορισμένων φαρμάκων, κάποιων μικροοργανισμών, καθώς και των μητρικών αντισωμάτων. Η μητέρα, λοιπόν, ασκεί τον προστατευτικό και δοτικό της ρόλο, πριν και μετά τον τοκετό.

Growing Bones and Cramped Quarters

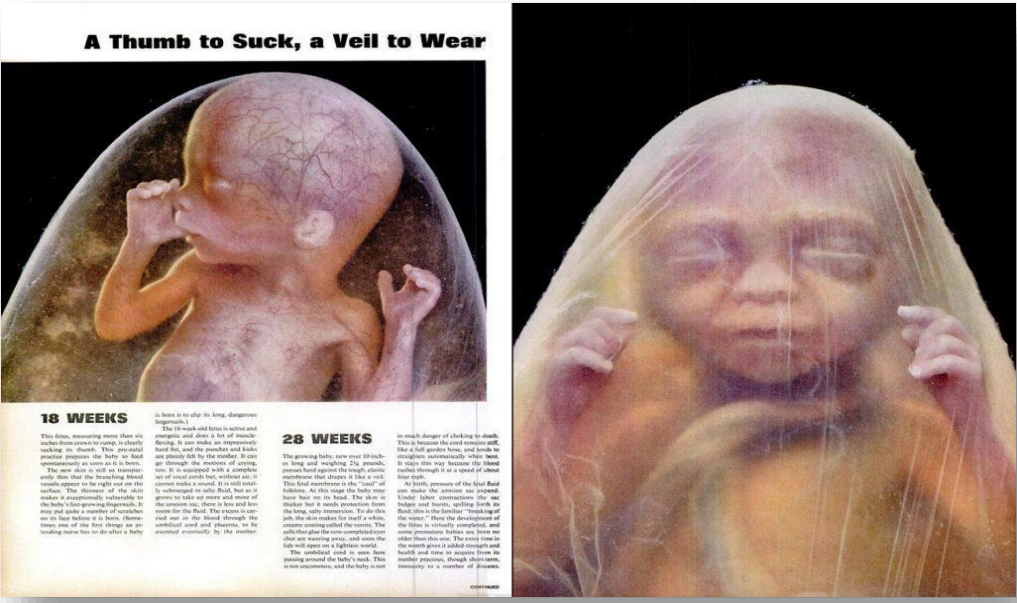
12 WEEKS

For this photograph, the fetus has been backlit to show the bone-growing process in the arm and hand. Most of the initial embryonic skeleton is composed of cartilage, the material the soft part of the adult nose is made of. At 8 weeks of age, the epiphyseal disk has already begun to form, made of soft bone, which goes to form most of our bones. The cartilage serves only as a mold. The bone cells actively invade the cartilage and displace it. In the picture above, the dark spots show where cartilage is being taken up, while the clear outlines show cartilage which the bone has not yet replaced. In the long bones of the arm and leg, bone growth starts in the middle, then moves outward in both directions.

16 WEEKS

In the four weeks that have elapsed between the picture at right and the one above, the four embryonic arms have grown to nearly 2 1/2 inches. The baby has filled out fantastically, quite recognizable now as a human baby. It has begun to crawl in its living quarters. The head, neck and spine curve to follow the circular uterine cavity. Struck by the fetus, the uterus contracts all the room in the mother's pelvis. The placenta, now too small to surround the uterus, has fallen to one side but still hangs on to link the uterus with the wall of the ovum. The umbilical cord is seen looping between the baby's arms and down over the leg. The feet, this transparent layer of skin begins to replace the temporary protective membrane. The eyes are still closed but the nose, lips and ears. Really look like nose, lips and ears.

Συνεχίζοντας, δεξιά απεικονίζεται ένα έμβρυο 16 εβδομάδων. Τα άνω και κάτω άκρα έχουν επιμηκυνθεί και το έμβρυο κάνει κινήσεις με αυτά, ανεπαίσθητες ανεπαίσθητες ακόμα για τη μητέρα. Επιπρόσθετα, πραγματοποιείται οστέωση του σκελετού και τα οστά είναι εμφανή στο υπερηχογράφημα. Μέχρι την 16^η εβδομάδα έχουν διαφοροποιηθεί οι ωοθήκες και περιέχουν αρχέγονα ωοθυλάκια. Συμπληρωματικά, το φύλο μπορεί να αναγνωριστεί τη 12^η με 14^η εβδομάδα. Ακόμη, οι οφθαλμοί και τα αυτιά παίρνουν τη φυσιολογική τους θέση. Στην παραπάνω φωτογραφία είναι χαρακτηριστικό το κλείσιμο των δακτύλων του χεριού, το σχήμα των οφθαλμών, της μύτης και του στόματος, καθώς και η εντυπωσιακή αγγείωση του δέρματος της κεφαλής και των άκρων.

A Thumb to Suck, a Veil to Wear

18 WEEKS

This fetus, measuring more than six inches from crown to rump, is already making its noises. The vocal cords are present; the baby is said to squawk or to cry in the womb. The new skin is still so transparent that the branching blood vessels appear to be right out on the surface. The absence of the skin makes it impossible to determine the baby's hair-growing diagram. It may and quite a number of receptors on its face before it is born. (Remember, one of the first things an animal makes has to do after a baby

is born is to slip its long, dangerous eyelids.) The 18-week-old fetus is active and energetic and does a lot of muscle-flicking. It can make an apparently loud cry, and the process and sound are already felt by the mother. It can get through the process of crying, too. It is equipped with a complete set of vocal cords but without air, it cannot make a sound. It is still most responsive to only flick but not to sound. The fetus has a few and low tones for the throat. The eyes are closed out in the blood through the umbilical cord and placenta, so the eyelids are not yet formed.

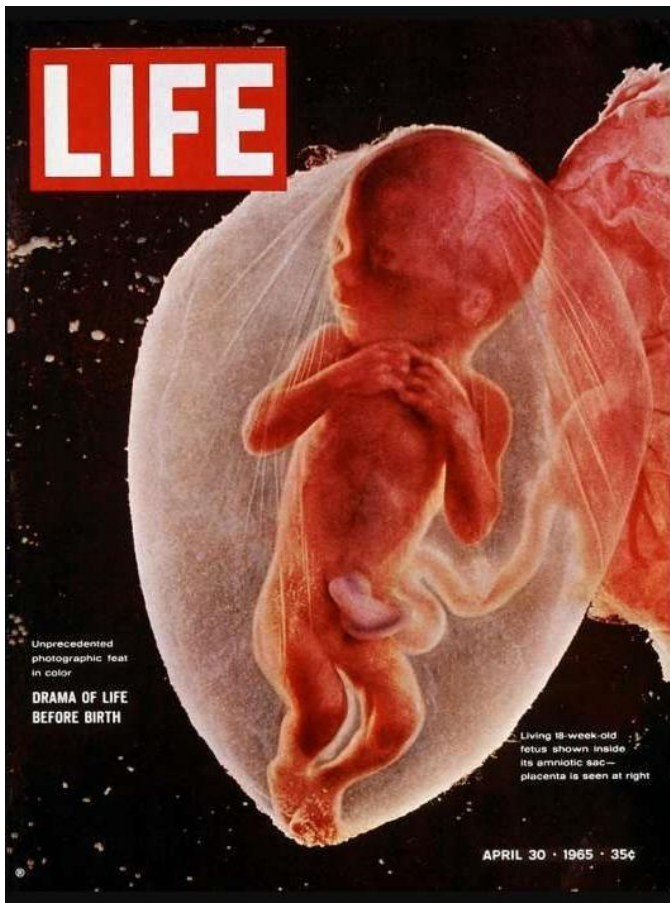
28 WEEKS

The growing baby, now over 18 inches long and weighing 2 1/2 pounds, appears hard against the tough, elastic membranes that draped it like a veil. This fetus resembles the "cup" of milkweed. At this stage, the body may be described as a "cup" of milkweed. The skin is still so transparent that the branching blood vessels appear to be right out on the surface. The absence of the skin makes it impossible to determine the baby's hair-growing diagram. It may and quite a number of receptors on its face before it is born. (Remember, one of the first things an animal makes has to do after a baby

is born is to slip its long, dangerous eyelids.) The 28-week-old fetus is active and energetic and does a lot of muscle-flicking. It can make an apparently loud cry, and the process and sound are already felt by the mother. It can get through the process of crying, too. It is equipped with a complete set of vocal cords but without air, it cannot make a sound. It is still most responsive to only flick but not to sound. The fetus has a few and low tones for the throat. The eyes are closed out in the blood through the umbilical cord and placenta, so the eyelids are not yet formed.

Αριστερά απεικονίζεται ένα έμβρυο 18 εβδομάδων. Πλέον, οι εμβρυϊκές κινήσεις είναι αντιληπτές από τη μητέρα. Το έμβρυο καλύπτεται από ένα τυρώδες σμήγμα, ένα μείγμα του εκκρίματος των σηγγματογόνων αδένων του εμβρύου και νεκρών κυττάρων, που λειτουργεί προστατευτικά. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, το έμβρυο «προετοιμάζεται» για τον θηλασμό ήδη από την ενδομήτρια ζωή του, καθώς πιπιλάει το δάκτυλό του. Δεξιά

απεικονίζεται ένα έμβρυο 28 εβδομάδων. Αν το έμβρυο γεννηθεί σε αυτή την περίοδο, μετά την 26^η εβδομάδα, είναι πρόωρο και μπορεί να επιβιώσει, καθώς οι πνεύμονες και τα πνευμονικά του αγγεία έχουν αναπτυχθεί επαρκώς. Επίσης, οι τρίχες της κεφαλής και οι όνυχες είναι καλά ανεπτυγμένοι. Ακόμη, αυξάνεται η ποσότητα του λευκού λιπώδους ιστού στο έμβρυο. Συμπληρωματικά, μέχρι την 28^η εβδομάδα το κυριότερο όργανο αιμοποίησης είναι ο σπλήνας, ενώ μετά την 28^η εβδομάδα αναλαμβάνει την αιμοποίηση ο μυελός των οστών.

Foetus 18 Weeks: Το εξώφυλλο του περιοδικού Life στις 30 Απριλίου του 1965. Η φωτογραφία αυτή χαρακτηρίστηκε ως η καλύτερη φωτογραφία του 20^{ου} αιώνα. Το έμβρυο απθανατίζεται μέσα στον αμνιακό του σάκο, με τον ομφάλιο λώρο να το συνδέει με τον πλακούντα. Τα χέρια του είναι ενωμένα σε γροθιές στο στήθος του. Μπροστά σε αυτό το φόντο, που μοιάζει με το σύμπαν, το έμβρυο παρουσιάζεται ευάλωτο αλλά γαλήνιο.

Συμπεράσματα

Αφού κάναμε μια αναδρομή στα στάδια της ενδομήτριας ζωής ενός εμβρύου, μπορούμε να επεκτείνουμε τη σκέψη μας σε κάποιους γενικότερους στοχασμούς για τη ζωή. Αρχικά, από τον τρόπο δημιουργίας του ζυγωτού, με τη σύντηξη ενός αρσενικού και ενός θηλυκού γαμέτη, μπορούμε να προβάλουμε τον κοινωνικό χαρακτήρα του ανθρώπου. Ο άνθρωπος είναι φτιαγμένος να λειτουργεί στο πλαίσιο μιας κοινωνίας, με το κάθε μέρος να είναι διαφορετικό αλλά εξίσου σημαντικό. Η επίτευξη μεγάλων έργων αποτελεί τη συνεργασία ανθρώπων, πόσο μάλλον η δημιουργία μιας νέας ζωής. Εν συνεχεία, η σύνδεση μητέρας και παιδιού δεν μπορεί παρά να συγκινεί και να προκαλεί θαυμασμό. Για 9 μήνες, το έμβρυο και η μητέρα βρίσκονται ως δύο ανθρώπινες ζωές μέσα σε ένα σώμα. Η μητέρα φροντίζει να παρέχει τα απαραίτητα θρεπτικά συστατικά για την ομαλή ανάπτυξη του εμβρύου, ενώ ταυτόχρονα το έμβρυο είναι παραδομένο με εμπιστοσύνη στις φροντίδες της μητέρας του. Τέλος, τίθεται το ζήτημα της χρονικής στιγμής που το έμβρυο θεωρείται ότι έχει ζωή. Εφόσον έχει πραγματοποιηθεί η δημιουργία του ζυγωτού και υπάρχει η δυνατότητα κυτταρικού πολλαπλασιασμού και διαφοροποίησης των κυττάρων, τις ίδιες δυνατότητες που έχουν δηλαδή και τα κύτταρα ενός ενήλικου ανθρώπου, η ζωή έχει αρχίσει και έχει όλο το χρόνο μπροστά της για να εξελιχθεί και να ανθίσει.

Βιβλιογραφία

- Ben Cosgrove, 'Drama of Life Before Birth': Lennart Nilsson's Landmark 1965 Photo Essay, από www.life.com
- Charlotte Jansen, (2019), Foetus 18 Weeks: the greatest photograph of the 20th century?, από www.theguardian.com
- Keith L., Moore T. V. N. Persaud, Mark G. Torchia, (2019), The Developing Human, 11th Edition Clinically Oriented Embryology.

Η ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ ΣΤΗΝ ΙΑΤΡΙΚΗ

Εισαγωγή

Η εργασία αυτή αποσκοπεί στην όσο το δυνατόν ολοκληρωμένη παρουσίαση της τεχνητής νοημοσύνης στην ιατρική - τόσο των δυνατοτήτων που προσφέρει όσο και των κινδύνων που επιφυλάσσει. Συγκεκριμένα, γίνεται αναφορά στο πώς λειτουργεί η τεχνητή νοημοσύνη, πώς βελτιώνει τον ιατρικό κόσμο και πώς έχει χρησιμοποιηθεί σε πρόσφατες εξελίξεις. Ακόλουθα επισημαίνονται ελαττώματα που πρέπει να γίνουν αντιληπτά, καθώς και τρόποι να αντιμετωπιστούν από τους ιατρούς και σχετικές οργανώσεις.

Τι είναι η τεχνητή νοημοσύνη;

Σύμφωνα με την απλούστερη απόδοση του όρου, η τεχνητή νοημοσύνη (AI) είναι το σύνολο των μηχανών που «μιμούνται νοητικές λειτουργίες που συσχετίζονται με τον ανθρώπινο νου», όπως τη χρήση δεδομένων για την επίλυση προβλημάτων και την παραγωγή νέων συμπερασμάτων (1).

Πιο συγκεκριμένα, η AI λειτουργεί μέσω του λεγόμενου «machine learning», μιας μεθόδου που επιτρέπει στις μηχανές να λειτουργούν όχι με ακριβή προγραμματισμό, αλλά με παροχή μεγάλου όγκου δεδομένων που τροποποιούν τον αρχικό αλγόριθμο, «εκπαιδεύοντας» το πρόγραμμα να παράγει όλο και πιο κοντά στα επιθυμητά και σωστά αποτελέσματα χωρίς, πλέον, την ανάγκη ανθρώπινης παρέμβασης. Έτσι, ενώ τα παραδοσιακά στατιστικά μοντέλα παρέχουν απαντήσεις αναλύοντας ένα συγκεκριμένο σύνολο δεδομένων (dataset), στο «machine learning», το πρόγραμμα εκπαιδεύεται, αξιολογείται και χρησιμοποιείται διαφορετικά. (2)

Πώς μπορεί η υγειονομική περίθαλψη να ωφεληθεί από την τεχνητή νοημοσύνη;

Κατ' αρχάς, οφείλουμε να αναλύσουμε την αξία της προσβασιμότητας στην ιατρική γνώση που προσφέρουν μοντέλα όπως το ChatGPT. Αυτά τα εργαλεία, που χρησιμοποιούν AI για να παράγουν και να αναλύουν κείμενο (Large Language Models-LLM) κατέχουν εμπειριστατωμένη ιατρική γνώση και μάλιστα, σύμφωνα με έρευνες, περνούν τις εξετάσεις για απόκτηση διπλώματος στην Αμερική (13). Μπορούν, επομένως, να κάνουν πιο εύκολα διαθέσιμη τη γνώση σε σχέση με τους ιατρούς, ενώ, μέσω της ικανότητας απλοποίησης του κειμένου, διευκολύνουν την επικοινωνία ιατρού-ασθενή. (Βέβαια, η χωρίς έλεγχο πρόσβαση σε ιατρικά δεδομένα και η ανακριβής επεξεργασία τους από τα LLM μπορεί να τροφοδοτήσει την παραπληροφόρηση, οπότε είναι απαραίτητη η επίβλεψή τους.)

Όχι μόνο αυτό, αλλά στηρίζοντας έναν πιο αποδοτικό τρόπο λειτουργίας και πιο αποτελεσματική θεραπεία, όπως θα αναφερθεί παρακάτω, η AI μπορεί να μειώσει τα έξοδα του συστήματος υγείας. Σε αυτό θα συνεισφέρει και η ικανότητα μείωσης λαθών στη διανομή φαρμάκων και την έρευνα.

Παρακάτω παρατίθεται ένας πίνακας πιο συγκεκριμένων εξελίξεων στην ιατρική, χάρη στην AI(3)(6):

Διάγνωση διαβητικής αμφιβληστροειδοπάθειας και καρκίνου σε πρώιμα στάδια χάρη στην ικανότητα ανίχνευσης λεπτομερειών μη ορατών με το ανθρώπινο μάτι (4).
Ανάλυση γονιδιωμάτων για εύρεση φαρμάκων κατά νευρολογικών ασθενειών με μικρότερη χρηματική και χρονική δαπάνη.
Εικονικοί βοηθοί AI για στελέχωση ιατρικού προσωπικού, βελτίωση ιατρικής φροντίδας και 24ωρη επικοινωνία.

Πλατφόρμα ιχνηλάτησης επαφών με ασθενείς COVID19 από Apple και Google/ εργαλεία πρόβλεψης μοτίβου διάδοσης μολυσματικών ασθενειών.
Προσωπικό πλάνο θεραπείας (precision medicine).
Δημιουργία βρογχοσκόπιου ελεγχόμενου από αλγόριθμο AI (Alco-pilotbronchoscope robot) (5).
Πιο αποτελεσματική διαλογή (triage tools)(9).

Ποιες προκλήσεις αντιμετωπίζει η τεχνητή νοημοσύνη;

Κατ' αρχάς, η ποσότητα και ποιότητα των δεδομένων είναι ένα ζήτημα που ήδη επιτονίστηκε-σε ένα επάγγελμα όπως το ιατρικό δεν χωρούν τέτοιου είδους ανακρίβειες. Γι' αυτό, πολλοί γιατροί είναι επίσης επικεφαλής της κατηγοριοποίησης και ανάλυσης ιατρικών δεδομένων για χρήση από αλγορίθμους AI (data annotation), μιας χρονοβόρας και μονότονης διαδικασίας (10).

Όμως η συλλογή αυτή δεδομένων από ιστορικά ασθενών, αισθητήρες ή εφαρμογές σε κινητά θέτει το ζήτημα της παραβίασης της ιδιωτικότητας: ακόμη και αν οι σχετικές δομές κάνουν τα δεδομένα ανώνυμα, τα ατομικά προφίλ των συμμετεχόντων μπορούν να βρεθούν.

Αυτό με τη σειρά του φέρνει στην επιφάνεια - όπως γίνεται σε κάθε αλλαγή τέτοιας κλίμακας - νομικά ζητήματα: ποιος θα θεωρηθεί υπεύθυνος στην περίπτωση που ένας αλγόριθμος AI πραγματοποιήσει λάθος διάγνωση ή ένα αυτόνομο ρομποτικό εργαλείο που χρησιμοποιείται λ.χ. για λαπαροσκοπικά χειρουργεία, τραυματίσει τον ασθενή; Οι απόψεις συνεχίζουν να δίστανται (αυτή τη στιγμή έχει αποφασιστεί ότι οι γιατροί μπορούν να κατηγορηθούν μόνο εάν χρησιμοποίησαν ένα εργαλείο εν γνώσει της αμφιβολίας για τη λειτουργία του ή το εφάρμοσαν σε διαδικασία για την οποία δεν ενδείκνυται)(2). Σε κάθε περίπτωση, το κοινό απέχει πολύ από το να εμπιστευτεί αυτές τις τεχνολογίες, πόσο μάλλον σε θέματα όπως την υγεία του.

Τέλος, στην αρχή της εργασίας αναφέρθηκε το ζήτημα της μεροληψίας (bias) της τεχνητής νοημοσύνης. Πράγματι, όταν οι προγραμματιστές αγνοούν αυτόν τον κίνδυνο και δεν προσαρμόζουν κατάλληλα τα εισαγόμενα δεδομένα, οι αλγόριθμοι πραγματοποιούν φυλετικές, σεξιστικές και θρησκευτικές διακρίσεις. Για παράδειγμα, αλγόριθμος πρόβλεψης καρκίνου του μαστού κατηγοριοποιεί εσφαλμένα περισσότερες μαύρες ασθενείς ως χαμηλού κινδύνου (8) περιπτώσεις που πιθανώς οφείλονται σε ανισόρροπο εύρος δεδομένων που είχαν καταχωρηθεί στην εκπαίδευσή των συστημάτων. Όσον αφορά στην ιατρική, ο τομέας της ψυχιατρικής, που βρίθει περιγραφικού κειμένου αλλά και υποκειμενικότητας, αποτελεί ισχυρή πηγή προκατάληψης (7).

Λαμβάνοντας υπ' όψιν τους εν λόγω κινδύνους, οφείλουμε να αναρωτηθούμε: **Πώς πρέπει να αξιολογούνται νέα και έρευνες στον ιατρικό κύκλο που έχουν προκύψει από AI;**

Πρωτίστως, ο σημαντικότερος παράγοντας όσον αφορά την ποιότητα μιας επιστημονικής ή όχι δημοσίευσης είναι η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την άντληση δεδομένων - άλλωστε, κανένας αλγόριθμος δεν μπορεί να εκπαιδευτεί χωρίς ποιοτικά δεδομένα. Καθώς ο όρος "τεχνητή νοημοσύνη" συχνά χρησιμοποιείται παραπλανητικά-οφείλουμε να είμαστε σκεπτικοί, όταν η μέθοδος που αξιοποιείται δεν είναι ξεκάθαρη.

Παρομοίως, το μέγεθος του προαναφερθέντος dataset είναι επίσης ιδιαίτερης σημασίας, αφού όσα περισσότερα δεδομένα λάβει ένα πρόγραμμα, τόσο καλύτερα ρυθμίζει τη λειτουργία του - η συνεργασία με τους υγειονομικούς φορείς κρίνεται απαραίτητη στην προσπάθεια μεγέθυνσης και οργάνωσης των βάσεων δεδομένων.

Πώς θα διασφαλίσουμε ένα ανθρωπό μέλλον για την τεχνητή νοημοσύνη στην υγεία;

Πρωτίστως, οποιαδήποτε εξέλιξη στον τομέα πρέπει - όπως ήδη γίνεται- να επιβλέπεται από επιτροπή ηθικής, η οποία διασφαλίζει ότι αυτή θα λειτουργήσει προς το συμφέρον της συλλογικής ευημερίας και της ανθρώπινης αυτονομίας - ότι δεν θα εφαρμοστεί με κερδοσκοπία, αλλά με υπευθυνότητα και διαφάνεια. Αυτό καθίσταται

επίσης εφικτό χάρη στο “FUTURE-AI”, μια διεθνή πρωτοβουλία για την οριοθέτηση σχετικών κανονισμών (11).

Υπό το ίδιο πρίσμα, είναι χρέος μας να λάβουμε υπ’ όψιν τον κίνδυνο της περαιτέρω διεύρυνσης της ανισότητας στην υγεία. Με την εφαρμογή των εργαλείων να απαιτεί μεγάλη αγοραστική δύναμη από εμπορικές εταιρίες και επίβλεψη από ειδικούς, είναι λογικό να θεωρήσουμε ότι δεν θα είναι εξίσου εύκολη για όλους τους πληθυσμούς. Οι επιστήμονες καλούνται, λοιπόν, να χρησιμοποιήσουν την AI με επίκεντρο την επίλυση σχετικών προβλημάτων για τις μειονότητες (όπως έχει ήδη επιτευχθεί στην προαναφερθείσα περίπτωση για την θεραπεία καρκίνου του μαστού σε αφροαμερικανίδες γυναίκες) και να την εφαρμόσουν όσο το δυνατόν δίκαια, σε όλες τις κοινωνικές ομάδες (12).

Ακόλουθα, μαζί με τα εργαλεία αυτά πρέπει να αναπτυχθούν και μηχανισμοί καταγραφής και ελέγχου της δραστηριότητάς τους, ώστε να επιτευχθεί η προαναφερθείσα διαφάνεια και νομιμότητα. Η αξιολόγηση των δεδομένων, οι έλεγχοι ποιότητας και οι περιοδικές ενημερώσεις των εργαλείων θα βοηθήσουν επίσης στην ελαχιστοποίηση πιθανών ρίσκων και σφαλμάτων.

Κλείσιμο

Με την τεχνητή νοημοσύνη να κατακτά όλο και περισσότερο το σύστημα υγείας, είναι λογικό αυτή να συνοδεύεται από ενθουσιασμό αλλά και σκεπτικισμό. Καθώς πολλοί επαγγελματίες επισημαίνουν την απειλή που η AI θέτει για τις θέσεις εργασίας, προσωπικά, θεωρώ ότι δεν είναι “τα ρομπότ” που θα “πάρουν τη δουλειά” των γιατρών, αλλά οι επαγγελματίες που θα ξέρουν να τα χρησιμοποιούν. Σε μια εποχή ρευστότητας, ο μόνος τρόπος να επιβιώσει κανείς τον ανταγωνισμό είναι να προσαρμοστεί και να αξιοποιήσει τα εργαλεία που του προσφέρονται, σε συνεργασία με ειδικούς στην τεχνολογία αυτή (data scientists).

Βιβλιογραφία

1. Russell, Stuart J., and Peter Norvig. Artificial intelligence a modern approach. London, 2010.
2. Meskó, Bertalan, and Marton Görög. “A Short Guide for Medical Professionals in the Era of Artificial Intelligence.” *Npj Digital Medicine*, vol. 3, no. 1, 24 Sept. 2020, <https://doi.org/10.1038/s41746-020-00333-z>. Accessed 13 Nov. 2020.
3. IBM. “Artificial Intelligence in Medicine | IBM.” *Www.ibm.com*, 2020, www.ibm.com/topics/artificial-intelligence-medicine.
4. DeGrave, Alex J., et al. “Auditing the Inference Processes of Medical-Image Classifiers by Leveraging Generative AI and the Expertise of Physicians.” *Nature Biomedical Engineering*, Dec. 2023, pp. 1–13, <https://doi.org/10.1038/s41551-023-01160-9>. Accessed 21 Jan. 2024.
5. Zhang, Jingyu, et al. “AI Co-Pilot Bronchoscope Robot.” *Nature Communications*, vol. 15, no. 1, Jan. 2024, p. 241, <https://doi.org/10.1038/s41467-023-44385-7>. Accessed 21 Jan. 2024.
6. 6a. Basu, Kanadpriya, et al. “Artificial Intelligence: How Is It Changing Medical Sciences and Its Future?” *Indian Journal of Dermatology*, vol. 65, no. 5, 2020, pp. 365–70, https://doi.org/10.4103/ijd.IJD_421_20.
6b. Chen, Irene Y., et al. “Can AI Help Reduce Disparities in General Medical and Mental Health Care?” *AMA Journal of Ethics*, vol. 21, no. 2, American Medical Association, Mar. 2017, pp. 167–79, <https://doi.org/10.1001/amajethics.2019.167>.

7. Mittermaier, Mirja, et al. "Bias in AI-Based Models for Medical Applications: Challenges and Mitigation Strategies." *Npj Digital Medicine*, vol. 6, no. 1, June 2023, pp. 1–3, <https://doi.org/10.1038/s41746-023-00858-z>.
8. Kang, Da-Young, et al. "Artificial Intelligence Algorithm to Predict the Need for Critical Care in Prehospital Emergency Medical Services." *Scandinavian Journal of Trauma, Resuscitation and Emergency Medicine*, vol. 28, no. 1, Mar. 2020, <https://doi.org/10.1186/s13049-020-0713-4>.
9. Mesko, Bertalan. "Data Annotators: The Unsung Heroes of Artificial Intelligence Development." *The Medical Futurist*, 9 Apr. 2019, medicalfuturist.com/data-annotation/ Accessed 21 Jan. 2024.
10. Guidelines, Future AI Principles. Home.future-ai.eu/.
11. Badal, Kimberly, et al. "Guiding Principles for the Responsible Development of Artificial Intelligence Tools for Healthcare." *Communications Medicine*, vol. 3, no. 1, Apr. 2023, <https://doi.org/10.1038/s43856-023-00279-9>.
12. Clusmann, Jan, et al. "The Future Landscape of Large Language Models in Medicine." *Communications Medicine*, vol. 3, no. 1, Oct. 2023, pp. 1–8, <https://doi.org/10.1038/s43856-023-00370-1>.

eClass ΕΚΠΑ - ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ & ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΑΤΡΙΚΗ

ΑΣΚΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ

Η ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟΝ "ΞΕΝΟ" ΟΙΔΙΠΟΔΑ

Ανέκαθεν, παρά τη συναρπαστική πλοκή του "Οιδίποδα Τυράννου", προτιμούσα τον άλλο "Οιδίποδα" του Σοφοκλή, τον "Οιδίποδα επί Κολωνώ" με τον στοχασμό του πάνω στο παράλογο του ανθρώπινου βίου. Στο έργο αυτό, ο Οιδίπους, «ξένος», τυφλός και ρακένδυτος, μετά από δεκαετή περιπλάνηση, φτάνει στο άλσος του Κολωνού, στις παρυφές της πόλεως των Αθηνών, ζητώντας φιλοξενία από τους προ 2.500 χρόνων Αθηναίους συμπολίτες μας και τον βασιλιά τους Θησέα.

Παραμερίζοντας τους ως έναν βαθμό, αναπόφευκτα παρωχημένους κώδικες υποκριτικής των ηθοποιών του Εθνικού μας Θεάτρου το 1976, ας αναζητήσουμε την αλήθεια της τέχνης του Α. Μινωτή (Οιδίποδα) και του Β. Κανάκη (Θησέα) στο παρακάτω απόσπασμα:

<https://drive.google.com/file/d/1aiWa0slvtZvvua9ZXeWKbhHcx6g2AcTE/view?usp=sharing>

Φωτογραφία από πρόσφατη παράσταση του "Οιδίποδα επί Κολωνώ" με τον Χ. Χατζηπαναγιώτη (Θησέα) και τον Δ. Καταλειφό (Οιδίποδα).

Ο Θησέας και οι Αθηναίοι δέχονται τον τυφλό ζητιάνο Οιδίποδα, τον "μιαρό", παρά τον κίνδυνο πολέμου με τη Θήβα. Αργότερα, στο Γ' Επεισόδιο της τραγωδίας, ο Οιδίποδας, απευθυνόμενος στον Θησέα, του λέει τα εξής:

*ἐπισταμαι γὰρ τήνδε τήν ἐς τάσδε μοι
τέρψιν παρ' ἄλλον μηδενὸς πεφασμένην·
σὺ γὰρ νιν ἐξέσωσας, οὐκ ἄλλος βροτῶν.
καὶ σοὶ θεοὶ πόροιεν ὡς ἐγὼ θέλω,
αὐτῶι τε καὶ γῆι τῆιδ'· ἐπεὶ τό γ' εὐσεβὲς
μόνοις παρ' ὑμῖν ἤϊρον ἀνθρώπων ἐγὼ
καὶ τοῦπεικῆς καὶ τὸ μὴ ψευδοστομεῖν.*

Ερώτηση:

Μεταφράζοντας τα ευχαριστήρια λόγια του Οιδίποδα, έχουμε τις εξής εναλλακτικές αποδόσεις στα νέα ελληνικά: " Μόνο σε σας απ' όλους τους ανθρώπους βρήκα: 1. την ευσέβεια στους θεούς, την επιείκεια στους ανθρώπους και την ειλικρίνεια." 2. την ευσέβεια, την ανοχή και την αγάπη στην αλήθεια." 3. την ευλάβεια, την ψυχοπόνια και να λέει το στόμα την αλήθεια." Ποια μετάφραση προτιμάτε; Με τους σύγχρονους Αθηναίους, εμάς δηλ., τι "παίζει" σε ανάλογη περίπτωση;

Απάντηση

ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ ΜΑΡΙΑ (Α.Μ.: 1450202100020)

Κατά την γνώμη μου, θεωρώ πως προτιμώ την πρώτη ερμηνεία, δηλαδή πως μόνο οι Αθηναίοι είχαν κατά τον Οιδίποδα, σεβασμό προς τα θεία, επιείκεια στους ανθρώπους και ειλικρίνεια. Γενικά, στην αρχαία Αθήνα επικρατούσαν αυτά τα ιδεώδη, κάτι που έκανε τους Αθηναίους να ξεχωρίζουν σε σχέση με τους υπολοίπους, πίστευαν απόλυτα και με ευλάβεια στους θεούς τους, προσπαθούσαν να έχουν ενσυναίσθηση μεταξύ τους, είχαν ελεύθερο πνεύμα χωρίς εμπάθειες και εγωκεντρισμούς και ήταν λάτρεις της αλήθειας, αποφεύγοντας με κάθε τρόπο την ψευτιά και τον δόλο. Δηλαδή υποστήριζαν την αλήθεια με κάθε κόστος, γιατί με αυτά τα πρότυπα ήταν εκπαιδευμένοι και γαλουχημένοι και τα ακολουθούσαν πιστά σε όλη τους την ζωή. Δυστυχώς στη σύγχρονη Αθήνα, αυτά τα ιδεώδη έχουν κλονιστεί, δηλαδή οι άνθρωποι έχουν γίνει ατομικιστικές, ο καθένας επιδιώκει να ικανοποιήσει το προσωπικό του όφελος, χρησιμοποιώντας όλα τα μέσα, πατώντας επί πτωμάτων. Δεν σέβονται τα θεία και απέχουν πολύ από τον ευλαβή τρόπο ζωής. Οπότε, σε ανάλογη περίπτωση, αν ερχόταν ο Οιδίποδας, στην σύγχρονη Αθήνα, θα γινόταν "περίγελος", αντικείμενο χλευασμού και θα θεωρούνταν μια γραφική φιγούρα, η οποία θα έμπαινε στο περιθώριο.

Σχόλιο ανατροφοδότησης:

Ωραία. Όσον αφορά τη στάση μας προς τους "ξένους", περιμένω τις απόψεις σας "χωρίς φόβο και πάθος."

Απάντηση

ΓΚΛΑΒΑΝΟΥ ΕΥΜΟΡΦΙΑ (Α.Μ.: 1450202100258)

Από τις 3 αποδόσεις προτιμώ την πρώτη, δηλαδή <<την ευσέβεια στους θεούς, την επιείκεια στους ανθρώπους και την ειλικρίνεια>>.

Φοβάμαι ότι στην σύγχρονη ελληνική κοινωνία δύσκολα μπορεί κανείς να διαπιστώσει συνθήκες που ανταποκρίνονται στις παραπάνω αξίες. Η ευσέβεια στον Θεό συχνά <<σκοντάφτει>> στον ορθολογισμό και τη ραγδαία ανάπτυξη των θετικών επιστημών. Η επιείκεια απέναντι στον έτερο άνθρωπο καθίσταται δυσέυρετη λόγω του ατομικισμού και της φιλαυτίας. Τέλος, η ειλικρίνεια θεωρείται μειονέκτημα, παρά πλεονέκτημα, για να πετύχει κανείς τους ματαιόδοξους στόχους του. Μέσα στη σήψη της εποχής μας, είναι ελπιδοφόρο ότι υπάρχουν ακόμα άνθρωποι που πορεύονται μονάχοι και ανεπηρέαστοι, με πυξίδα τις ηθικές τους αρχές και την αγάπη τους για τον συνάνθρωπο, με στόχο έναν δίκαιο κόσμο. Ενίοτε, μάλιστα, αυτός ο τρόπος ζωής έχει ακριβό προσωπικό τίμημα.

eClass ΕΚΠΑ - ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ & ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΑΤΡΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ

ΒΙΑΣΜΟΣ ΕΙΝΑΙ Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ, ΕΠΙΒΟΛΗ & ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΣΕ ΕΚΕΙΝΟΝ ΠΟΥ ΔΕΝ ΤΗΝ ΑΠΟΔΕΧΕΤΑΙ

Αυτό είναι **το πιο αποκρουστικό** στην πράξη. Δεν ασκείται από ίσος προς ίσον. Δεν εκφράζει ισοτιμία. Πιστοποιεί τη δύναμη. Άρρωστα, στρεβλά, απαίσια. Βλέπουμε ένα έργο του καλλιτέχνη εγκατάστασης **Ντάνιελ Πόπερ** στο Κέιπ Τάουν.

Παρακολουθούμε την ταινία μικρού μήκους **"ΑΜΑ"** της **Τζούλης Γκοτιέ**, σε χορογραφία Οφελί Λονγκέ και μουσική Έτζιο Μπόσο ("Βροχή στα μαύρα σου μάτια - Rain in your black eyes"). Η δημιουργός της ταινίας σημειώνει:

«Το Άμα είναι μια βουβή ταινία. Αφηγείται μια ιστορία που ο καθένας μπορεί να ερμηνεύσει με τον δικό του τρόπο, βασισμένος στις δικές του εμπειρίες. Δεν υπάρχει επιβολή, μόνο προτάσεις. Ήθελα να **μοιρατώ** τον **μεγαλύτερο πόνο μου σε αυτή τη ζωή** μέσα απ' αυτήν την ταινία. Για να μη γίνει αυτό με βάνουσο τρόπο, το κάλυψα με χάρη. Για να μην είναι πολύ βαρύ, το βούτηξα στο νερό. Αφιερώνω αυτήν την ταινία σε όλες τις γυναίκες του κόσμου».

https://drive.google.com/file/d/1KvMYcDs2Qz-1ainKnRD5jRlp_efYENee/view?usp=sharing

Εδώ και χιλιάδες χρόνια, το κυριότερο όπλο του βιαστή υπήρξε η **ντροπή του θύματος**. Αυτό πιστοποιεί η ιστορία για τον βιασμό της Λουκρητίας, που αποτελεί το συμβάν με αφετηρία το οποίο εκτυλίσσονται τα γεγονότα που οδηγούν στην έξωση των βασιλέων και τη θεμελίωση της ρωμαϊκής δημοκρατίας.

Για τη ρωμαϊκή αφήγηση του βιασμού, η ίδια η γυναίκα θα πρέπει να εσωτερικεύσει τη ντροπή και να επιβάλει μόνη της την τιμωρία στον εαυτό της, απαλλάσσοντας την πατριαρχική εξουσία από κάθε ενοχή. Έτσι, ενώ απαλλάσσει τον εαυτό της από την αμαρτία, δεν θεωρεί ότι η αθωότητά της αρκεί για να την απαλλάξει από την ποινή του θανάτου. Και μάλιστα, την αυτοκτονία της την παραδίδει ως πρότυπο για όλα τα θύματα του μέλλοντος. Αφαιρεί λοιπόν η ίδια τη ζωή της, στρέφοντας ένα μαχαίρι στην καρδιά της. Με τον τρόπο αυτόν, αυτοτιμωρείται για την αποκάλυψή της. Και πάλι η ντροπή, η ενοχή, η πατριαρχία, φανερώνονται ως τα κύρια όπλα του βιαστή.

Η κύρια "αρετή" της Λουκρητίας είναι η αυτοκαταστροφή της. Η αγνότητά της επαινείται ως εγγυητής της τιμής και της υπόστασης του συζύγου της, Κολατίνου, ως το έναυσμα για τον πόθο του βιαστή της, "παρορμητικού" πρίγκηπα Ταρκίνιου, και η βάνουση απώλειά της ως σύμβολο της διαφθοράς των Ετρούσκων και επομένως ο καταλύτης για την άνοδο του Ιούλιου στην εξουσία. Η Λουκρητία είναι εγκλωβισμένη σε ένα πατριαρχικό σύστημα ως μια σεξουαλική γυναίκα, τόσο αθώα όσο ένα παιδί, που μπορεί να υπάρξει μόνο ως αγνή σύζυγος. Όταν η αρετή της μολύνεται από βιασμό, δεν έχει άλλη επιλογή από το να αυτοκτονήσει σε μια προσπάθεια να αποκαταστήσει τη λειτουργία της ως αγνής συζύγου.

Ασχολούμαστε τώρα με τη σκηνή της αυτοκτονίας της Λουκρητίας από την **όπερα δωματίου "Ο βιασμός της Λουκρητίας"** που συνέθεσε ο Βρετανός συνθέτης **Μπέντζαμιν Μπρίτεν** το 1946. Πρόκειται για απόσπασμα από παράσταση του 1987 ης Αγγλικής Εθνικής Όπερας του 1987 με διευθυντή ορχήστρας τον Λάιονελ Φρεντ. Τη Λουκρητία ερμηνεύει η βαρύφωνη (κοντράλτο) **Τζιν Ρίγκμπι** και τον σύζυγό της, Κολατίνο ερμηνεύει ο βαθύφωνος **Ρίτσαρντ βαν Άλαν**. Ο Κολατίνος αγαπά και παρηγορεί τη γυναίκα του Λουκρητία, αλλά εκείνη αισθάνεται πως ποτέ πια δεν θα νιώσει "καθαρή" κι αυτοκτονεί με μαχαίρι.

Διαβάστε το σχετικό απόσπασμα από το λιμπρέτο της όπερας

<https://drive.google.com/file/d/1fiXHVWwtXhcy5Kff4G7gtdYN8gXgoZTd/view?usp=sharing>

και παρακολουθήστε τη σκηνή από την εν λόγω παράσταση:

<https://drive.google.com/file/d/15GNKnxDNiMOee1S6HtNamFhQxJro9QV-/view?usp=sharing>

Αξίζει να διαβάσουμε τώρα το ομώνυμο σονέτο του **Ουίλιαμ Σαίξπηρ**, σε μετάφραση Λένιας Ζαφειροπούλου.

Ο Βιασμός της Λουκρητίας

*Το μάνταλο αδράχνει ευθύς το ένοχό του χέρι
Και με το γόνατό του διάπλατα την πόρτα ανοίγει.
Ο γκιόνης το κοιμώμενο θ' αρπάξει περιστερί:*

Πριν τον προδότη αντιληφθούν, αυτός κιόλας προδίδει
Καθέννας θα 'φευγε μακριά, αν έβλεπε το φίδι.
Μα εκείνη άφοβη στα βάθη του ύπνου του γλυκού,
Κείται στο έλεος του θανατηφόρου του κεντριού.
«Αν είχες την τιμή σου εντός μου, άνδρα μου, αποθέσει,
Την άρπαξαν με μια πανίσχυρη έφοδο από μένα.
Σαν τον κηφήνα απέμεινα, το μέλι έχω απωλέσει
Δεν έχω πλέον απόσταγμα του θέρους μου κανένα
Από την άγρια κλοπή όλα λεηλατημένα.
Τρύπωσε σφήκα αλήτισσα στην άμοιρη κυψέλη
Και της αγνής σου μέλισσας το ρούφηξε το μέλι.

Άγαλμα γυναίκας με δεμένα χέρια

"Η αιχμαλωσία σώματος και φωνής του γυναικείου φύλου ανά τους αιώνες, όπως αναγνωρίζεται στο «άγαλμα γυναίκας με δεμένα χέρια» αποτυπώνεται και στο ποίημα της **Κικής Δημουλά** που ακολουθεί.

Σημείο Αναγνωρίσεως

"Όλοι σέ λένε κατευθείαν άγαλμα,
έγώ σέ προσφωνῶ γυναίκα κατευθείαν.
Στολίζεις κάποιο πάρκο.
Από μακριά έξαπατᾶς.
Θαρρεῖ κανείς πῶς έχεις έλαφρά άνακαθίσει
νά θυμηθεῖς ένα ώραῖο ὄνειρο που είδες,
πῶς παίρνεις φόρα νά τὸ ζήσεις.
Από κοντά ξεκαθαρίζει τὸ ὄνειρο:
δεμένα εἶναι πισθάγκωνα τὰ χέρια σου
μ' ένα σκοινὶ μαρμάρينو
κι ἡ στάση σου εἶναι ἡ θέλησή σου
κάτι νά σέ βοηθήσει νά ξεφύγεις
τὴν άγωνία τοῦ αίχμαλώτου.
"Έτσι σέ παραγγείλανε στὸ γλύπτη:
αίχμάλωτη.
Δέν μπορεῖς
οὔτε μία βροχή νά ζυγίσεις στὸ χέρι σου,
οὔτε μία έλαφριά μαργαρίτα.
Δεμένα εἶναι τὰ μάτια σου.
Καὶ δέν εἶν' τὸ μάρμαρο μόνο ὁ Ἄργος.

Ἄν κάτι πήγαινε ν' ἀλλάξει
στήν πορεία τῶν μαρμάρων,
ἂν ἄρχιζαν τ' ἀγάλματα ἀγῶνες
γιὰ ἐλευθερίες καὶ ἰσότητες,
ὅπως οἱ δοῦλοι,
οἱ νεκροὶ
καὶ τὸ αἴσθημά μας,
ἐσὺ θὰ πορευόσουν
μὲς στήν κοσμογονία τῶν μαρμάρων
μὲ δεμένα πάλι τὰ χέρια, αἰχμάλωτη.
Ὅλοι σέ λένε κατευθείαν ἄγαλμα,
ἐγὼ σέ λέω γυναίκα ἀμέσως.
Ὅχι γιατί γυναίκα σέ παρέδωσε
σὸ μάρμαρο ὁ γλύπτης
κι ὑπόσχονται οἱ γοφοὶ σου
εὐγονία ἀγαλμάτων,
καλὴ σοδειὰ ἀκινήσιας.
Γιατί τὰ δεμένα χέρια σου, πού ἔχεις
ὅσους πολλοὺς αἰῶνες σέ γνωρίζω,
σέ λέω γυναίκα.
Σέ λέω γυναίκα
γιατ' εἶς' αἰχμάλωτη.

Ποιητική Συλλογή, Α' ἔκδ. 1971, Β' ἔκδ. Στιγμή, 1994

Κική Δημοῦλα - Τὸ λίγο τοῦ κόσμου.

Ερώτηση: 1

"Ἡ πατριαρχία εἶναι ἓνα σύστημα που εἶναι βλαβερό για ὅλους, τόσο για τις γυναῖκες ὅσο και για τους ἄνδρες". Σχολιάστε ελεύθερα και βάσει των ερεθισμάτων αὐτῆς τῆς ἀσκησης.

Απάντηση

ΜΑΣΤΡΑΓΓΕΛΗ ΑΘΑΝΑΣΙΑ

Η σημερινή κοινωνία βασανίζεται ακόμη να αποτάξει τα κατάλοιπα του παλαιακού συστήματος της πατριαρχίας. Η σύγχρονη όμως μορφή της είναι πιο ύπουλη, μεταμφιεσμένη και κεκαλυμμένη από την πεποίθηση ότι "τα πράγματα είναι καλύτερα τώρα". Η πατριαρχία ήταν θεμελιωμένη λόγω της ανισότητας των δύο φύλων, μέχρι τον περασμένο αιώνα, απέναντι στον νόμο, στο χώρο εργασίας, στα δικαιώματα, στην κοινωνική ζωή, στον γάμο. Σαφώς σήμερα υπάρχουν θεσμοθετημένες αλλαγές, που ανεξαρτητοποίησαν και αναγνώρισαν δικαιώματα στη γυναίκα. Το πρόβλημα όμως δεν έχει εκριζωθεί από τις βαθιά παγιωμένες στερεοτυπικές και σεξιστικές αντιλήψεις που φέρουν μέχρι σήμερα, ακόμα και αρκετά άτομα της γενιάς μου, γεγονός που με απογοητεύει καθημερινά. Οι διακρίσεις ισχύουν σε όλους τους εργασιακούς χώρους, όπου υπάρχουν τα "ανδροκρατούμενα" επαγγέλματα - απαγορευτικά σχεδόν για την γυναίκα, ακόμα και αν οι γυναίκες έχουν θεωρητικά το δικαίωμα της επιλογής - , και η αθέμιτη υποτίμηση της γυναίκας στην αναπαραγωγική της ηλικία ή της νέας μητέρας. Φαίνεται λοιπόν πως η κοινωνία δεν αντιμετωπίζει τα δύο φύλα ισότιμα, ούτε τους απονέμει ίσους ρόλους στην οικογένεια. Όσον αφορά τις κακοποιήσεις των γυναικών και τις γυναικοκτονίες - όρο που ακόμα ενοχλεί ορισμένους, κατά τη γνώμη μου δυνητικούς θύτες - υπάρχει τα τελευταία χρόνια καλύτερη ενημέρωση και έτσι έχουμε αντιληφθεί πόσο υπαρκτή και επικίνδυνη είναι η πατριαρχία, με τις σημερινές της εκφάνσεις. Η δολοφονία μιας γυναίκας σημαίνει αίσθημα εξουσίας, ιδιοκτησίας και επιβεβλημένης υποταγής της γυναίκας στον άντρα. Δεν είναι "έγκλημα πάθους", ούτε ένας φόνος. Είναι γυναικοκτονία, καθώς τα θύματα δολοφονούνται επειδή είναι γυναίκες.

Βέβαια, τρομακτικά αυξημένα καταγράφονται και τα περιστατικά σεξουαλικής κακοποίησης. Ο "βιασμός" είναι η απόδειξη ότι η σωματική δύναμη που υπερτερεί στο ανδρικό φύλο, δικαιοδοτεί την επιβολή στη γυναίκα, χωρίς τη θέλησή της, και τον τραυματισμό της, σωματικό και ψυχικό, με τον δεύτερο να την σπλώνει εφ' όρου ζωής. Το αίσθημα δε ενοχής που τρέφουν τα θύματα, υποβοηθείται από τα προσβλητικά, άστοχα και απαράδεκτα σχόλια, του κοινωνικού περίγυρου αλλά και των ΜΜΕ... "Κυκλοφορούσε μόνη της βράδυ", "Φορούσε προκλητικά ρούχα", "Φταίνε και οι δύο"... φράσεις που στιγματίζουν το θύμα και εμποτίζουν τη σκέψη του με τύψεις και αμφιβολίες.

Απάντηση

ΑΡΓΟΥΔΕΛΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ

Πράγματι, η πατριαρχία είναι επιβλαβής τόσο για τις γυναίκες όσο και για τους άνδρες. Όσον αφορά τις γυναίκες, η θεώρηση τους από τους άντρες ως το ευάλωτο, το ανίσχυρο, το άλογο φύλο, που δεν μπορεί να σταθεί ως μία ολοκληρωμένη μονάδα, αλλά χρειάζεται απαραίτητα έναν άντρα στο πλάι, παρέχει το κατάλληλο πλαίσιο για τη χειραγώγηση, την κακοποίηση, τον βιασμό. Η πατριαρχία ξεριζώνει την καρδιά της γυναίκας, όπως ακριβώς αναδεικνύεται στο έργο του Ντάνιελ Πόπερ στο Κέιπ Τάουν. Όσον αφορά τους άνδρες, ο καταδικασμός των γυναικών στην ανυπαρξία και την υποτίμηση, δεν τους αφήνει να συνάψουν ωφέλιμες σχέσεις. Σε μια πατριαρχική κοινωνία, ο άντρας δεν μπορεί να κλαίει, δεν μπορεί να γελάει πολύ, η ανεργία του θεωρείται ανικανότητα. **Σε μια πατριαρχική κοινωνία ο άνδρας δεν μπορεί να αγαπήσει και η γυναίκα δεν μπορεί να αγαπηθεί.** Τα αποτελέσματα είναι καταστροφικά και για τους δύο.

Απάντηση

ΓΑΛΑΝΟΠΟΥΛΟΥ ΝΩΝΤΙΑ ΝΕΚΤΑΡΙΑ

Στον χορό της ζωής, η πατριαρχία είναι ένας σκοτεινός συνοδοιπόρος, που ρυθμίζει τα βήματα των δύο φύλων. Η πατριαρχία επιβάλλει ανισότητες και διακρίσεις, διοχετεύοντας εξουσία και προνόμια αποκλειστικά στον άνδρα. Η γυναίκα απαγορεύεται να έχει φωνή, αναστέλλει τα όνειρά της και τη δυνατότητά της να εξελιχθεί. Έτσι, λοιπόν, ασφυκτικά, μέσα στο κλουβί μιας κοινωνίας που την θέλει μαριονέτα, σαν να βγαίνει από διαφήμιση μιας παλιάς ασπρόμαυρης τηλεόρασης. Αντιμετωπίζει προκαταλήψεις, περιορισμούς, αδικίες, καταπάτηση βασικών

δικαιωμάτων. Στον χώρο της δουλειάς, στο δρόμο για το σπίτι ή ακόμη και στην ίδια της την οικογένεια. Ωστόσο αγωνίζεται, κατακτά δικαιώματα, τα οποία στους άνδρες δίνονται απλόχερα και ελπίζει σε ένα πιο φωτεινό μέλλον.

Παρ' όλα αυτά, το σκοτεινό τείχος της πατριαρχίας πλήττει και τον ίδιο τον άνδρα. Οφείλει να συγκαλύπτει τα συναισθήματά του μην και φανεί αδύναμος, να υποκύπτει σε προκαθορισμένους ρόλους μην εκτεθεί απέναντι στην κοινωνία. Ο περιορισμός αυτός τον αναγκάζει να έχει ένα ψεύτικο πρόσωπο, καθιστώντας τον θύμα της πατριαρχίας που ο ίδιος έχτισε. Η πατριαρχία μπορεί να είναι κάτι διαχρονικό, όμως οι φωνές της αλλαγής προβάλλουν σαν ηλιαχτίδα στον ορίζοντα. Ήδη τόσο οι γυναίκες όσο και οι άνδρες προσπαθούν να αποβάλλουν από πάνω τους το πέπλο της καταπίεσης. Ας δημιουργήσουμε μια κοινωνία ελευθερίας και ισότητας.

Απάντηση

ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ ΜΑΡΙΑ

Δυστυχώς η πατριαρχία είναι ένα φαινόμενο που κατακλύζει την ανθρωπότητα από την αρχαία εποχή. Οι άνθρωποι είχαν και έχουν ακόμα ως έναν βαθμό την τάση να διακρίνουν τα δυο φύλα και να τα διαχωρίζουν, καταπιέζοντάς τα με τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις που υπάρχουν. Ειδικότερα ακόμα και στην σύγχρονη μας εποχή, είναι μεγάλη η καταπίεση που βιώνουν οι γυναίκες, στην προσπάθειά τους να αποδείξουν ότι αξίζουν τα δικαιώματα που τους "αναγνωρίζονται πια". Κάνουν υπερπροσπάθειες για να φανούν ισότιμες και άξιες συγκριτικά με το ανδρικό φύλο σε όλες τις εκφάνσεις, αναγκάζονται να ανέχονται καταστάσεις και συμπεριφορές, συχνά προσβλητικές ως προς το πρόσωπό τους και πρέπει να μάχονται διαρκώς για να αποδεικνύουν την αξία τους. Παρόλα αυτά, η πατριαρχία έχει αρνητικό αντίκτυπο και για τους άνδρες. Από μικρή ηλικία, λαμβάνουν ερεθίσματα, πως εκείνοι είναι οι "ανώτεροι", οι πιο "δυνατοί". Μεγαλώνουν μαθαίνοντας πως η ευαισθησία και τα συναισθήματα είναι ένδειξη αδυναμίας, καταπιέζοντας τον συναισθηματικό τους κόσμο. Έτσι μαθαίνουν να φέρονται με τρόπο που θεωρεί αποδεκτό η πατριαρχία, χωρίς να δρουν και να αισθάνονται ελεύθερα, υπηρετούν ένα συγκεκριμένο ρόλο του "δυνατού" που αυτός μόνο έχει δικαιώματα, αποφασίζει και διατάζει, θεωρώντας πως το γυναικείο φύλο πρέπει μόνο να υπακούει τυφλά και να υπηρετεί.

Απάντηση

ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ ΣΤΑΜΑΤΙΝΑ ΜΑΡΙΑ

Η πατριαρχία είναι ένα σύστημα που βλάπτει τόσο τη γυναίκα όσο και τον άνδρα. Από τη μία, η γυναίκα αισθάνεται κατώτερη και ένοχη για κάθε μορφή βίας που της ασκείται και κατηγορεί τον εαυτό της, νιώθει ντροπή και ενοχές όπως στην περίπτωση του βιασμού της Λουκρητίας στο ομώνυμο έργο του Σαίξπηρ. Φτάνουμε σε ένα σημείο όπου αντί να νιώθει ντροπή ο θύτης για τις πράξεις του νιώθει ντροπή το θύμα. Ο άνδρας, από την άλλη και ο ίδιος μπορεί να υπάρξει θύμα βίας σε μια πατριαρχική οικογένεια και, μεγαλώνοντας, να εξελιχθεί και ο ίδιος σε έναν άνθρωπο βίαιο, καταπιεστικό και όλο αυτό να είναι φαύλος κύκλος.

Απάντηση

ΚΑΡΑΦΛΟΥ ΒΙΚΤΩΡΙΑ ΜΑΡΙΑ

Η πατριαρχία σίγουρα βλάπτει πρώτα από όλα τις γυναίκες αλλά κατ' επέκταση και τους άνδρες. Το πατριαρχικό σύστημα είναι αυτό που ωθεί τους άνδρες στο να έχουν μία τυποποιημένη αρρενωπή συμπεριφορά. "Οι άνδρες δεν κλαίνε", "Οι άνδρες πρέπει να φέρνουν τα λεφτά στο σπίτι" "Οι άνδρες πρέπει να είναι δυνατοί" "Ο άνδρας είναι το ισχυρό φύλο". Όμως, το να λειτουργεί κανείς με έναν συγκεκριμένο τρόπο που να ικανοποιεί τα κοινωνικά πρέπει μπορεί να είναι καταπιεστικό και να γεννήσει το ξέσπασμα. Το ξέσπασμα αυτό αναφέρεται στην καταπίεση των γυναικας από τον άνδρα και την απάρνησή της ως ισότιμο μέλος της κοινωνίας. Έτσι ο άνδρας στη προσπάθεια να αντεπεξέλθει στα κοινωνικά **πρέπει**, χάνει ακόμη και τον ίδιο του τον εαυτό, στρέφεται στην απομόνωση και, φοβούμενος να αποτύχει να αποδείξει στην κοινωνία την αρρενωπότητα του καταλήγει να δρα εναντίον της γυναίκας. Όμως, αυτό, στη πραγματικότητα, κάθε άλλο παρά περισσότερο **άνδρα** τον καθιστά. Για τη γυναίκα η πατριαρχία ίσως είναι πιο προφανές γιατί την βλάπτει. Είναι ένα σύστημα που καταπατά τις ελευθερίες της γυναίκας και την καθιστά αντικείμενο εκπλήρωσης των επιθυμιών του άνδρα

άσχετα αν αυτές προσβάλλουν ακόμα και το ίδιο της το είναι. Ας πάρουμε για παράδειγμα τον βιασμό της Λουκρητίας: Η Λουκρητία, αντί να καταδικάσει τον θύτη νιώθει ντροπιασμένη με τον εαυτό της γι' αυτό το αποτρόπαιο γεγονός. Νιώθει ότι έχασε την αγνότητά της που η πατριαρχική κοινωνία επέβαλε ότι ισοδυναμεί με την αξία της ως οντότητα. Μάλιστα δεν ανησυχούσε απλώς γι αυτό που της συνέβη αλλά κυρίως για το πως ο βιασμός της επηρέασε την αγάπη που είχε με τον άνδρα της και ένιωθε ντροπή κυρίως απέναντι του. Δεν ένιωθε ότι έχασε απλώς την αξία της, αλλά ότι έχασε την αγνότητα της, η οποία καθόριζε την σχέση αγάπης με τον άνδρα της και, κατ' επέκταση, την αξία της ίδιας. Έτσι, αφού δεν μπορούσε να έχει την ίδια σχέση πλέον με τον άνδρα της και ντροπιασμένη από αυτό αυτοκτόνησε. Όπως αναφέρει και το ποίημα του Σαίξπηρ η Λουκρητία νιώθει σαν μέλισσα που της έκλεψαν το μέλι και έτσι δεν έχει πλέον τίποτα να προσφέρει στον άνδρα της οπότε θεωρεί αυτόματα ότι δεν αξίζει να υπάρχει σαν άνθρωπος. Μάλιστα, η Λουκρητία στον Σαίξπηρ παρουσιάζει τον εαυτό της σαν αντικείμενο κάποιου που το έκλεψαν και όχι ως αυτούσια οντότητα. Έτσι μέσα από το πατριαρχικό σύστημα βλέπουμε το πώς ακόμη και η ίδια η γυναίκα καταλήγει να θεωρεί ότι η αξία της ως άνθρωπος καθορίζεται από το πόσο καλά θα αντεπεξέλθει στα συζυγικά της καθήκοντα και θα διασφαλίσει την τιμή του άνδρα της, με αποτέλεσμα να μην λαμβάνει ακόμη και η ίδια υπόψιν τις ατομικές της ελευθερίες, τα ατομικά της **θέλω** και δικαιώματα. Η γυναίκα, λοιπόν, καταλήγει να μην υπάρχει ως γυναίκα αλλά ως αιχμάλωτη του άνδρα, όπως τονίζει η Κική Δημουλά στο ποίημα της.

Απάντηση

ΜΠΑΡΑΚΑΤ ΡΟΥΑΝ

Μπορούμε να ορίσουμε την πατριαρχία ως ένα κοινωνικό σύστημα που ορίζει το ανδρικό φύλο κυρίαρχο στις κοινωνικές και πολιτικές δραστηριότητες. Ωστόσο, πλέον κάθε νοητικά αναπτυγμένος άνθρωπος κατανοεί ότι συστήματα όπως η πατριαρχία είναι άκρως οπισθοδρομικά και δεν διαθέτουν κάποιο λογικό υπόβαθρο. Αδιαμφισβήτητα, τέτοιου είδους συστήματα δηλητηριάζουν την ευρύτερη κοινωνία, ποτίζοντας την με σεξιστικά στερεότυπα. Αδρώς, οι βλαβερές επιδράσεις της πατριαρχίας δύναται να χωριστούν στις επιδράσεις στο ανδρικό, το γυναικείο φύλο και στο κοινωνικό σύνολο. Συγκεκριμένα, για το ανδρικό φύλο, οι επιδράσεις αφορούν κυρίως την ψυχολογία του ατόμου καθώς αυτή φορτίζεται με συμπλέγματα ψευδούς ανωτερότητας η οποία οδηγεί το άτομο σε μη αποδεκτές συμπεριφορές. Αντίθετα το γυναικείο φύλο φορτίζεται με συμπλέγματα κατωτερότητας με αποτελέσματα να τερματίζονται όνειρα και ευκαιρίες. Συνολικά, το κοινωνικό σύνολο οπισθοδρομεί και ο πολιτισμός αμαυρώνεται.

Απάντηση

ΠΑΡΔΑΛΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ

Πράγματι, υπό την κάλυψη της πατριαρχίας, με τη δικαιολογία "για να γίνονται τόσα χρόνια τα πράγματα έτσι, κάποιος λόγος υπάρχει", με την πλήρη απουσία ενσυναίσθησης που θεωρείται από πολλούς αρετή του σωστού άνδρα, με την απόλυτη απουσία ουσιαστικής παιδείας, το μεγαλύτερο - κατ' εμέ - έγκλημα που μπορεί να διαπράξει κανείς, αποδίδεται στο θύμα. Το πώς και πόσο, υπό τη σκέπη της πατριαρχίας, έχουν πληγεί και συνεχίζουν να πλήττονται οι γυναίκες, περιττό να το σχολιάσω, η ίδια έχω σχετικές εμπειρίες (όπως όλες) και δεν νομίζω ότι θα νιώσω ποτέ ασφαλής γυρνώντας σπίτι μου τη νύχτα. Όπως, προς ανακούφισή μου αναφέρει, η τραγική ειρωνεία του κοινωνικού αυτού πλαισίου είναι ότι έχει ζημιώσει και ζημιώνει και τους άνδρες. Που "πρέπει" να είναι σκληροί, εγωιστές, κενοί συναισθημάτων πέραν του θυμού, να ντροπιάζουν τις γυναίκες για τη σεξουαλικότητα που στους ίδιους αναγνωρίζεται ως παράσημο. Φυσικά, μέσα στην πατριαρχία μεγάλωσε και ο προπάππος μου, που έκλαιγε στην αγκαλιά της προγιαγιάς μου, όταν δεν μπορούσε να φέρει ψωμί στο σπίτι. Ο παππούς μου που ακόμα αγκαλιάζει τη γιαγιά μου στον ύπνο του. Ο πατέρας μου που έχει σηκώσει το χέρι του μόνο για χάνι στοργής. Καταφανώς, όταν ένα κοινωνικό πλαίσιο φέρει την πόλωση στο ίδιο του το όνομα, δεν μπορεί να περιμένει κανείς να είναι δίκαιο (όπως δεν θα ήταν και η μητριαρχία, όπως δεν θα είναι ο φεμινισμός, πριν μετονομαστεί λεκτικά και ουσιαστικά σε ισότητα). Πιστεύω, ωστόσο, ότι κάθε παγιωμένο πλαίσιο αποτελεί περισσότερο πρόφαση για την πυροδότηση κακοποιητικών συμπεριφορών από όσους χρειάζονται να κρυφτούν κάπου. Αν κάτι δεν λειτουργεί, μια κοινωνία αφυπνισμένη και καλοπροαίρετη μπορεί να το αλλάξει. Η γυναίκα, από τη φύση της σωματικά πιο αδύναμη, έχει ιστορικά υποτιμηθεί σε υπάνθρωπο, σε ένα εργαλείο που αν δεν είναι όμορφο και αγνό, δεν έχει καμία αξία. Και, για να είμαι ειλικρινής, δεν κατάλαβα ποτέ γιατί η σεξουαλική πράξη αποστερεί με οποιονδήποτε τρόπο την αγνότητα, εκτός αν μιλάμε για τη μικροβιακή χλωρίδα του αναπαραγωγικού συστήματος. Η αγνότητα εδράζει στην ψυχή. Δεν στερείται καμίας

αγνότητας η παραβιασμένη γυναίκα. Αυτό που χάνει είναι η αυτοδιάθεση, ο έλεγχος στο ίδιο της το σώμα. Είναι ένα τραύμα που, με την επένδυση της από πάντα αυτονόητης ντροπής που έχουμε προγραμματιστεί να νιώθουμε, μας στοιχειώνει μια ζωή, ακόμα και στη σκέψη ότι ενδέχεται να μας συμβεί, απλώς και μόνο επειδή είμαστε γυναίκες.

Απάντηση

ΣΑΛΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ

Ένας πολύ απλός ορισμός της πατριαρχίας είναι η εξουσία των ανδρών και η υποταγή των γυναικών. Η κυριαρχία αυτή εντοπίζεται σε κάθε πτυχή της ζωής και κατά συνέπεια οι άνδρες έχουν προνόμια και ελευθερίες που οι γυναίκες στερούνται. Έτσι οι γυναίκες όχι μόνο δεν έχουν την ίδια αντιμετώπιση αλλά χάνουν τον έλεγχο της ίδιας τους της ζωής, της ελευθερίας και της ευτυχίας του. Η ανισότητα αυτή δεν βλάπτει μόνο τις γυναίκες αλλά και τους άνδρες. Αρχικά η γυναίκα που ζει σε μια πατριαρχική κοινωνία μαθαίνει από πολύ μικρή πως δεν θα έχει την ίδια αντιμετώπιση με τους άνδρες. Η γυναίκα φαίνεται ευάλωτη, εύθραυστη, ευαίσθητη, ένα άτομο που δεν είναι ικανό να διαχειριστεί καταστάσεις. Οι άνδρες στη ζωή της την κάνουν να πιστεύει πως δεν είναι αρκετά έξυπνη, πως δεν μπορεί να τα καταφέρει μόνη της. Την κάνουν να πιστεύει πως είναι κατώτερη μόνο και μόνο για το φύλο της. Και οι άνδρες όμως πέφτουν στην ίδια παγίδα. Υποτίθεται πως είναι πάντα αυτοί που παίρνουν σωστές αποφάσεις, που έχουν πάντα δίκιο, που μπορούν να αντιμετωπίσουν τα πάντα. Ακόμα η ιδέα αυτή της υπεροχής, τους γεμίζει εγωισμό. Με αυτές τις σκέψεις λοιπόν, οι άνθρωποι αδυνατούν να συνάψουν μια υγιή σχέση με το αντίθετο φύλο. Οι γυναίκες αρχίζουν να πιστεύουν πως υπολείπονται και οι άνδρες πως πρέπει να έχουν εξουσία πάνω στις γυναίκες. Από την άλλη και οι δύο δυσανασχετούν, καθώς τους έχει επιβληθεί ένας ρόλος, στη γυναίκα αυτός της καλής υπάκουης και άβουλης και στον άνδρα αυτός του κυρίαρχου και ατρόμητου. Έτσι, ακόμα και αν δεν είναι εμφανές με την πρώτη ματιά, και οι δύο καταλήγουν αιχμάλωτοι.

Απάντηση

ΤΣΙΓΚΑΝΕ ΙΣΜΗΝΗ

Τι σημαίνει πατριαρχία; Γιατί υπάρχει σαν όρος ; Γιατί υπάρχει σαν όρος και η μητριαρχία; Τι σημαίνει και αυτή η έννοια; Κατά τη γνώμη μου, ζώντας πλέον σε μία σύγχρονη κοινωνία η οποία ενάντια σε στερεότυπες, σεξιστικές και ρατσιστικές αντιλήψεις πλέον ορθώνει ψηλά τα λάβαρα της πολιτικής ορθότητας και την Ισότητα των δύο φύλων, οι δύο αυτές έννοιες-εκ διαμέτρου αντίθετες- οφείλουν να πάψουν να υπάρχουν. Παλαιότερα μπορεί να υπήρχαν λόγω των τότε αντιλήψεων, να τις επέτρεπαν οι τότε υπάρχουσες συνθήκες, όμως τη σημερινή εποχή κάθε άλλο παρά συμβατές με το "τώρα" είναι. Μιλάω και για τις 2 έννοιες και όχι μόνο για την πατριαρχία, διότι όντας γυναίκα δεν θα ήθελα να κάνω διάκριση ανάμεσα σε αυτές τις έννοιες μιας και οι δύο λανθασμένα υφίσταντο αλλά και υφίστανται, με σκοπό την επιβολή της εξουσίας, της δύναμης του ενός φύλου έναντι του άλλου. Ωστόσο επειδή το ερώτημα παραπάνω τίθεται για την πατριαρχία, θα περιοριστώ σε αυτόν τον όρο αλλά επιτρέψτε μου να σας εκφράσω την άποψή μου πως ό,τι ειπωθεί για την πατριαρχία ισχύει και για την μητριαρχία αντίστροφα. Είναι πράγματι βλαβερές και για τα δύο φύλα και αυτό γιατί δίνει την δυνατότητα της άμετρης και μη αξιοκρατικής άσκησης εξουσίας του ενός έναντι του άλλου. Είναι πιο συνήθης η πατριαρχία πράγματι, μιας και το αρρεν φύλο συνηθιζόταν να ταυτίζεται περισσότερο με την δύναμη, την κυριαρχία, την ανωτερότητα έναντι του γυναικείου, το οποίο θεωρείτο υποδεέστερο, αδύναμο και κατώτερο από το πρώτο. Σε μία κοινωνία όμως τέτοιες απόψεις υπάρχουν, διαιώνίζονται, μεταβιβάζονται στις επόμενες γενιές και επομένως της ενστερνίζονται οι άνθρωποι σαν να είναι επιβεβλημένο να ζουν κάτω υπό βάνουσσες συνθήκες οι οποίες δεν τους επιτρέπουν να εκφράσουν ελεύθερα την προσωπικότητά τους, την άποψή τους, να καλλιεργήσουν τον χαρακτήρα τους αλλά και να εξελιχθούν. Οι άντρες τι θα ήταν εάν ζούσαν σε ένα κόσμο χωρίς γυναίκες ; ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΤΟ ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΟ: Οι γυναίκες τι θα ήταν εάν ζούσαν σε ένα κόσμο χωρίς άνδρες ; Η ισορροπία είναι απαραίτητη παντού. Είναι νόμος της φύσης και για αυτό θα πρέπει να υπάρχει ισότητα και όχι τάση κυριαρχίας του ενός έναντι του άλλου.

Ερώτηση: 2

"Η πατριαρχία είναι ένα σύστημα που βασιζείται στη βία και την καταπίεση στις οποίες οι γυναίκες είναι ευάλωτες." Σχολιάστε ελεύθερα και με βάση τα ερεθίσματα αυτής της άσκησης.

Απάντηση

Το σύστημα της πατριαρχίας τραυματίζει, βέβαια, και τους άνδρες. Όταν ένα αγόρι αναθρέφεται με αρχές που επιτάσσουν στον άνδρα να σκληραγωγείται, να μην κλαίει και γενικά να μην εκφράζει κανένα συναίσθημα, τότε θα εσωτερικεύσει αυτά τα συναισθήματα και θα μάθει να εκτονώνεται με βία. Όταν δε δίνεται αγάπη και φροντίδα από την πατρική φιγούρα αλλά μόνο σκληρές αντιπαιδαγωγικές μέθοδοι εκμάθησης διάφορων τεχνικών, ενώ παράλληλα η μητρική φιγούρα παρουσιάζεται υποδεέστερη, νοητικά, σωματικά, κοινωνικά, γεννημένη και καταδικασμένη στον ρόλο της νοικοκυράς, της μητέρας, της υποτακτικής του άντρα της, τότε αυτά τα αγόρια σαν άντρες θα αναπαράγουν το ίδιο πρότυπο και θα έχουν τις ίδιες αρχές. Η καταπάτηση των συναισθημάτων των αγοριών, της αγνότητας και της παιδικότητας, οι υψηλές προσδοκίες να επιτύχει επαγγελματικά, φθείρουν αναπόδραστα τον τρόπο σκέψης τους και τον ψυχισμό τους. Οι ίδιοι οι θύτες είναι παράλληλα θύματα του συστήματος της πατριαρχίας.

Απάντηση

ΑΡΓΟΥΔΕΛΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ

Η γυναίκα ανέκαθεν γινόταν αντικείμενο υποτίμησης για τον συναισθηματισμό της. Στην εποχή των Σουφραζετών, οι γυναίκες πάλεψαν να αποδείξουν ότι πρέπει να έχουν δικαίωμα ψήφου, με σκληρό αγώνα και πολλές αιματοχυσίες. Μέχρι και σήμερα οι γυναίκες παλεύουν να αποδείξουν ότι μπορούν να είναι συνεπείς στη δουλειά τους, ότι μπορούν να διοικήσουν, και πολλά άλλα. Και αυτό γιατί η κοινωνία δεν βλέπει το ποιόν τους, αλλά την ιδιότητα τους ότι είναι γυναίκες. Αυτή η καθημερινή προσπάθεια απόδειξης του εαυτού αφυδατώνει ψυχικά και σωματικά τη γυναίκα. Η βία και η καταπίεση, ως απότοκο της υποβίβασης της φύσης της γυναίκας, εξουθενώνει καθημερινά εκατομμύρια γυναίκες ανά τον κόσμο.

Όσον αφορά την ευαλωτότητα, θα ήθελα να χρησιμοποιήσω μία φράση από το μάθημα της κυρίας Μαριακάκη που με συντάραξε, για τους σκοπούς του ερωτήματος. Η ευαλωτότητα δεν είναι ούτε καλή, ούτε κακή, είναι αυτό που είναι. Κανείς δεν έχει δικαίωμα να σχολιάζει τη φύση του άλλου. Με αφορμή αυτό, η πλήρης αποδοχή του

"άλλου", στη συγκεκριμένη περίπτωση της γυναίκας, είναι το έναυσμα για την χειραφέτησή της. Αν και τα δύο φύλα αποδεχτούν τις ιδιότητες του αντίθετου φύλου και κατανοήσουν πως ως μονάδες δεν μπορούν ούτε να επιτύχουν ούτε να ευτυχήσουν, μόνο τότε μπορούν να ενώσουν τις δυνάμεις τους και να αντιμετωπίσουν ως ομάδα τα προβλήματα της καθημερινότητας.

Απάντηση

ΓΑΛΑΝΟΠΟΥΛΟΥ ΝΩΝΤΙΑ ΝΕΚΤΑΡΙΑ

Οι γυναίκες υποδύονται τον ρόλο των ευάλωτων προσώπων, δεσμευμένες σε ένα φαύλο κύκλο αδικίας, βίας, καταπίεσης. Η ευάλωτη θέση τους οφείλεται σε πολλούς παράγοντες, στις κοινωνικές προσδοκίες, τις παραδόσεις και την εξουσία που επιβάλλει την ανισότητα των φύλων. Η καταπίεση και η βία αφορούν όχι μόνο τη σωματική ακεραιότητα των γυναικών, αλλά και την ψυχολογική τους ευημερία.

Ωστόσο δεν είναι πραγματικά ευάλωτες. Το ότι παρά την καταπίεση και τη βία, την ανισότητα και τις αδικίες, έχουν καταφέρει σταδιακά να κατακτήσουν δικαιώματα, τα οποία έως και τις αρχές του περασμένου αιώνα θεωρούνταν απίθανο να παραχωρηθούν στο "αδύναμο φύλο", αποδεικνύει τη δυναμική και τη θέληση τους να ανακαλύψουν τις πραγματικές δυνατότητές τους. Η δυναμικότητα των γυναικών οδηγεί συνολικά την ανθρωπότητα σε ένα μέλλον όπου ο ρατσισμός και οι ανισότητες δίνουν τη θέση τους στην ελευθερία και την ανεξαρτησία κάθε ανθρώπου. Ας προσπαθήσουμε για αυτό το ελπιδοφόρο αύριο όλοι μας!

Απάντηση

ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ ΜΑΡΙΑ

Η πατριαρχία είναι ένα φαινόμενο που μαστιάζει την εποχή μας. Βασίζεται στην βία και στην καταπίεση των γυναικών, θεωρώντας της αδύναμες να αντιδράσουν και να υψώσουν ανάστημα για να προασπιστούν τα δικαιώματά τους. Αυτές οι αντιλήψεις καταδικάζουν το γυναικείο φύλο, θεωρώντας το ανίκανο να εκφέρει άποψη, παραβιάζοντας βασικά δικαιώματα όπως είναι η ελευθερία λόγου, έκφρασης κτλ. Θεωρούν πως είναι αδύναμες και άτολμες και ότι είναι "κατώτερο είδος" και πως δεν έχουν την δύναμη και το σθένος για να υπερασπιστούν τα ιδεώδη τους και τις αξίες τους. Ωστόσο, μέσα από την ιστορία τους οι γυναίκες έχουν πολεμήσει για πολλά από τα αγαθά που έχουν σήμερα και αυτός ο αγώνας ακόμα συνεχίζεται καθημερινά σε όλους τους τομείς. Παλιότερα οι κοινωνίες ήταν πιο κλειστές και ήταν πιο δυσχερές αυτός ο αγώνας των γυναικών για την ανεξαρτησία τους. Όμως στην εποχή μας αυτό έχει ανατραπεί, μέσα από αλληπάλληλους αγώνες, διότι η φωνή πια δεν είναι ΜΙΑ αλλά είναι ΠΟΛΛΕΣ, υπάρχει αμοιβαία στήριξη μεταξύ των γυναικών και με αυτόν τον τρόπο είναι εφικτό να μπορέσουν κάποτε να εξασφαλίσουν όλα αυτά που τους έχουν στερηθεί και που για όλους τους ανθρώπους θα έπρεπε να είναι δεδομένα, ανεξαρτητως φύλου.

Απάντηση

ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ ΣΤΑΜΑΤΙΝΑ ΜΑΡΙΑ

Το σύστημα της πατριαρχίας οδήγησε στην ύπαρξη μιας κοινωνίας όπου ο άνδρας είναι ο απόλυτα ισχυρός και η γυναίκα κατώτερη. Το πρότυπο αυτό ευθύνεται κατά τη γνώμη μου για την αύξηση των γυναικοκτονιών, των βιασμών και όλων των κακοποιητικών συμπεριφορών εναντίων των γυναικών. Ο άνδρας αισθάνεται δυνατός και ανενόχλητος να επιβάλλει την εξουσία του στη γυναίκα. Η γυναίκα πάλι αισθάνεται καταπιεσμένη, ευάλωτη. Ντρέπεται για όσα υφίσταται. Όπως στην περίπτωση της Λουκρητίας που νιώθει ντροπή για το βιασμό που υπέστη, έτσι πολλές γυναίκες νιώθουν βρώμικες και ένοχες και έτσι ντρέπονται να μιλήσουν για όσα βιώνουν, αισθάνονται αιχμάλωτες, κάτι το οποίο συμβολίζει άψογα το άγαλμα της γυναίκας με τα δεμένα χέρια. Αυτός είναι λοιπόν ο στόχος της πατριαρχίας. Να καταστήσει γυναίκες αιχμάλωτες και φιμωμένες να ανέχονται σιωπηλά κάθε μορφή κακοποίησης.

Απάντηση

ΚΑΡΑΦΛΟΥ ΒΙΚΤΩΡΙΑ ΜΑΡΙΑ

Η πατριαρχία αναμφίβολα έχει ως κέντρο την βία και την καταπίεση του γυναικείου φύλου. Η πατριαρχία βασίζεται στην ύπαρξη τη γυναίκας για να ικανοποιεί τα **θέλω** του άνδρα ακόμη και αν αυτά απαιτούν να θυσιάσει τις δικές της ελευθερίες. Ο κόσμος όμως φαίνεται να είναι αρκετά εξοικειωμένος με αυτό και να μην

αντιλαμβάνεται τη γυναικεία καταπίεση, όπως τονίζει και η Δημουλά στο ποίημά της. Από μακριά αναφέρει ότι βλέπει κανείς το άγαλμα και θεωρεί ότι ονειρεύεται αναφερόμενη σε αυτούς που δεν έχουν ζήσει την γυναικεία καταπίεση και βία για να μπορούν να την κατανοήσουν σε αντίθεση μ' αυτούς που από κοντά καταλαβαίνουν τη γυναίκα που αναπαρίσταται στο άγαλμα, θέλει να ξεφύγει, καθώς ίσως το έχουν βιώσει. Εκεί μάλλον αναφέρεται στις γυναίκες που έχουν βιώσει την καταπίεση των ελευθερίων και των θέλω τους στον βωμό της πατριαρχίας και προσπαθούν να ξεφύγουν. Συνεχίζει τονίζοντας ότι έτσι την παραγγείλανε στον γλύπτη, αιχμάλωτη, έτσι δηλαδή την κατέστησε η πατριαρχική κοινωνία για τον άνδρα αιχμάλωτη, ανήμπορη να χαρεί ελεύθερη ακόμα και απλές στιγμές, όπως το να πιάσει τη βροχή, ένα λουλούδι ακόμα και να δει τον κόσμο. Όμως τονίζει ότι όσο και αν οι γυναίκες προσπαθούν με αγώνα να ξεφύγουν από την καταπίεση της πατριαρχίας και να διεκδικήσουν την ελευθερία τους, δεν θα τα καταφέρουν, ίσως επειδή και οι ίδιες καταλήγουν να αναπαράγουν το πατριαρχικό αυτό πρότυπο και στις επόμενες γενιές, καθώς όπως και η Λουκρητία, δεν αναγνωρίζουν τα δικαιώματα και τις ελευθερίες τους πρώτα πρώτα οι ίδιες, ώστε να υπηρετήσουν σωστά την κοινωνία. Ζουν λοιπόν καταπιεσμένες. Φτάνοντας στο σήμερα όμως οφείλουμε να τονίσουμε τους αγώνες που έχουν γίνει για την κατάκτηση της γυναικείας ελευθερίας από το πατριαρχικό καθεστώς. Σίγουρα έχουμε κάνει πολλά βήματα μπροστά και υπάρχει μεγάλος δρόμος ακόμη, καθώς ένα σύστημα τόσο βαθιά ριζωμένο στις κοινωνίες δεν γίνεται να εξαφανιστεί από τη μία μέρα στην άλλη.

Απάντηση

ΜΑΣΤΡΑΓΓΕΛΗ ΑΘΑΝΑΣΙΑ

Η πατριαρχία καταπιέζει και τους άντρες. Όταν ένα αγόρι αναθρέφεται με σκληραγωγικές μεθόδους, που θέλουν τον άντρα ασάβινο, να μην κλαίει, να μην εκφράζει τα συναισθήματά του, να θεωρεί τη γυναίκα υποδεέστερη νοητικά και κοινωνικά, τότε και ο ίδιος αναπόδραστα θα αναπαράγει τις ίδιες πατριαρχικές αρχές. Όταν ο ίδιος δεν έχει λάβει φροντίδα και αγάπη από την πατρική φιγούρα, αλλά μόνο τρόμο και καταπίεση να αντεπεξέλθει στις υψηλές προσδοκίες, τότε αυτό είναι και το μόνο ερέθισμα και πρότυπο που θα έχει στη ζωή του. Ένα αγόρι, ήδη απ' την εφηβεία, πρέπει να συσχετίζεται πολλές γυναίκες, σεξουαλικά και μόνο, πρέπει να επιτύχει επαγγελματικά και να κάνει οικογένεια σε μεγάλη ηλικία, ιδανικά με μια πολύ μικρότερη κοπέλα, αφού πρώτα έχει "καλοπεράσει". Η γυναίκα "νοικοκυρά", η γυναίκα μητέρα και υποχείριο του άντρα... Αυτές είναι οι βαθιά στερεοτυπικές και προβληματικές αρχές της πατριαρχίας, θύμα της οποίας είναι και οι ίδιοι οι θύτες, οι βιαστές, οι γυναικοκτόνοι.

Απάντηση

ΜΠΑΡΑΚΑΤ ΡΟΥΑΝ

Ορίσαμε την πατριαρχία προηγουμένως. Δεν αναφέραμε όμως ότι αυτού του είδους συμπεριφορές επηρεάζουν κυρίως ευάλωτες γυναίκες. Μπορούμε να ορίσουμε ευάλωτες τις γυναίκες που έχουν υποστεί κάποια μορφή βίας. Η πατριαρχία, λοιπόν, βασίζεται στην παροδική αδυναμία των γυναικών αυτών για να αποδείξει τη λαθεμένη αρχή της: Το ανδρικό φύλο είναι δυνατότερο από το γυναικείο. Παρεμπιπτόντως, η επιβολή του ανδρικού φύλου γίνεται κυρίως μέσω σωματικής δύναμης. Επομένως, βασικό όπλο της πατριαρχίας- ή καλύτερα ανδροκρατίας- είναι η βία και η καταπίεση.

Απάντηση

ΠΑΡΔΑΛΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ

Δεν μπορώ να προσδιορίσω εάν σαν σύστημα βασίζεται στην καταπίεση, πάντως σίγουρα την εμπεριέχει, τη δικαιολογεί και την καλλιεργεί. Η γυναίκα μαθαίνει από παιδί να εσωτερικεύει την ντροπή σαν εγγενές στοιχείο του φύλου της, μαθαίνει να ζητάει συγγνώμη για λάθη άλλων, να υποχωρεί, να μην μιλάει πολύ, όποτε "παραφέρεται" να δέχεται την "αρμόζουσα" τιμωρία. Καταλήγει ήδη από την εφηβεία να νιώθει μια αόριστη ντροπή ως προς την ύπαρξή της, πάντα σταυρώνει τα πόδια της στο μετρό, μαθαίνει να δέχεται ανεπιθύμητα αγγίγματα για να μην την πουν υπερβολική. Αν της συμβεί το ακραίο, ακούει ακόμα και μέσα της μια φωνή που λέει "ε κάτι θα έκανες κι εσύ". Σε ένα σύστημα άνισης δύναμης μιλάμε για εξουσία. Και σε κάθε εξουσία, αυτός που ηγείται καταφέρνει να μην φταίει ποτέ, ή έστω να μην φταίει ποτέ περισσότερο.

Απάντηση

ΣΑΛΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ

Η πατριαρχία επηρεάζει τις ζωές όλων των ανθρώπων και ειδικά των γυναικών. Είναι ένα κοινωνικό σύστημα που οι άνδρες κυριαρχούν έναντι όλων των γυναικών και όχι μόνο αυτών που είναι πιο ευάλωτες. Αναμφίβολα η πατριαρχία επηρεάζει σε μεγαλύτερο βαθμό τη ζωή των γυναικών σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες αλλά και τις λιγότερο δυναμικές γυναίκες σε χαρακτήρα, όμως, καθώς είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο, απασχολεί όλες τις γυναίκες. Ακόμα και οι πιο δυναμικές και απελευθερωμένες από πατριαρχικά στερεότυπα δεν παύουν να είναι μέλη μια κοινωνίας που τις στερεί δυνατότητες. Μέσα λοιπόν σε αυτή την κοινωνία που οι άνδρες μεγαλώνουν με την ιδέα ότι μπορούν να κάνουν ότι θέλουν, δεν μπορεί να λείπει και η έμφυλη βία. Ένας άνδρας που πίστεψε πως έχει εξουσία πάνω στη ζωή των γυναικών, δεν θα διστάσει να κακοποιήσει. Θα το κάνει επειδή νομίζει ότι μπορεί.

Απάντηση

ΤΣΙΓΚΑΝΕ ΙΣΜΗΝΗ

Η βία και η καταπίεση που αναφέρονται πιο πάνω δεν αφορούν μόνο την σωματική αλλά και την λεκτική, την ψυχολογική, την πνευματική. Πράγματι, εάν σε μία κοινωνία υπάρχει το φίλτρο της πατριαρχίας, πώς μπορούν σε αυτή να εξελιχθούν γυναίκες αυτόνομες, δυναμικές, ικανές, πρωτοπόρες, με αυτοπεποίθηση, αφού ζουν κάτω από τον στενό κλοιό της ανδρικής επιβολής και κυριαρχίας; Όταν είναι αυτονόητη η ανδρική υπεροχή, πώς μία γυναίκα να μην αισθάνεται καταπίεση έκφρασης των συναισθημάτων της, των απόψεών της, των τεχνών και των δημιουργιών της αφού ότι πιστεύει πρόκειται, μόνο και μόνο εξαιτίας του φύλου της, να απορριφθεί; Φανταστείτε στο παρελθόν που ένα φύλο σωματικά αρτιμελές όπως αυτό του άνδρα, πνευματικά ικανό όπως και αυτό του άνδρα, να μην μπορεί να θεωρηθεί ίσο με αυτό. Σωματικά συγγνώμη, πολύ ανώτερο μιας και οι γυναίκες έχουν την δύναμη της κυοφορίας. Πόσο διαφορετικός θα ήταν ο κόσμος εάν βασιζόταν εξ αρχής στην ικανότητα και τον δυναμισμό ΚΑΙ των γυναικών; Εδώ δεν μιλάμε για αποκλεισμό του ενός φύλου έναντι του άλλου αλλά για ΙΣΟΔΥΝΑΜΙΑ, ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ, ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ, ΕΞΑΛΕΙΨΗ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΩΝ ΚΑΙ ΣΕΞΙΣΤΙΚΩΝ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΝ. Έτσι, θα υπήρχε άνθιση παντού, σε όλους τους τομείς.

Απάντηση

ΦΟΥΣΤΕΡΗ ΧΡΥΣΑ

Η πατριαρχία είναι ένα σύνολο πολιτισμικών κανόνων και αξιών που τοποθετούν τον άνδρα στην κυρίαρχη θέση και καθορίζουν το πώς πρέπει να συμπεριφέρονται οι άντρες και οι γυναίκες. Ως εκ τούτου, υπάρχουν ορισμένα γνωρίσματα τα οποία χαρακτηρίζονται ως <<αντρικά>> ή <<γυναικεία>>, που οδηγούν σε λανθασμένα στερεότυπα σχετικά με τον ρόλο και την συμπεριφορά των ανδρών και των γυναικών στην κοινωνία. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τον αυτοεγκλωβισμό και την επιδίωξη συμμόρφωσης των δύο φύλων στα αντίστοιχα στερεότυπα, γεγονός το οποίο κατά κύριο λόγο καταλήγει σε δυσάρεστες συνέπειες. Για παράδειγμα, υπάρχει η αντίληψη πως η εκδήλωση συναισθημάτων στους άνδρες είναι ένδειξη αδυναμίας, καθώς θεωρείται τυπικά <<γυναικείο>> χαρακτηριστικό. Επομένως, οι άνδρες νιώθουν ενοχικά ή θυμώνουν αν εκδηλωθούν, εφόσον θεωρούν ότι ο περίγυρός τους το εκλαμβάνει ως ένδειξη αδυναμίας από μέρους τους. Η ύπαρξη τέτοιων στερεοτύπων είναι ανούσια, καθώς βλέπεται τόσο τους άντρες όσο και τις γυναίκες. Η πατριαρχία τοποθετεί τον άνδρα στην κυρίαρχη θέση μεταξύ των δύο φύλων. Τα στερεότυπα που έχουν προκύψει ως απόρροιά της είναι βλαβερά, ιδιαίτερα ως προς τις γυναίκες, καθώς δημιουργούν μια ψευδή αίσθηση υπεροχής στους άνδρες, οι οποίοι αργότερα, καθοδηγούμενοι από αυτή, καταλήγουν πολλές φορές να κάνουν <<κατάχρηση>> της κυριαρχίας τους και γίνονται βίαιοι και επιθετικοί. Τα πρότυπα αυτά έχουν την τάση να μεταδίδονται και να επικρατούν, αντί να τείνουν προς εξαφάνιση. Όσο κυριαρχεί η αντίληψη πως οι άντρες είναι ανώτεροι ως φύλο, το πρόβλημα θα παραμένει δυστυχώς και θα συνεχίζουν να παρατηρούνται φαινόμενα βίας εις βάρος των γυναικών.

eClass ΕΚΠΑ - ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ & ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΑΤΡΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ

ΟΚΤΩ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΚΑΙ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΕΠΟΧΕΣ ΣΕ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΘΑΛΑΣΣΕΣ

Ό,τι φέρνει η θάλασσα απ' έξω
κι ό,τι παίρνει η ζωή,
αντάρα ή αύρα
αλήθεια και μάκρος,
το μαθαίνει απ' την πηγή της ασυγκινησίας.
Χειμώνα καλοκαίρι φεγγαροπρόσωπη στο κάδρο.
Κική Δημουλά: «Ασυγκινησία», ποιητική συλλογή: Το λίγο του κόσμου. Εκδ. Ίκαρος, *Ποιήματα*, Η' Έκδοση.

1ος πίνακας. Με το λαμπερό μπλε, σχεδόν στην απόχρωση του ηλεκτρικ, το κότερο στον πίνακα της Χ. - Λ. Χόφμαν μας μεταδίδει την ελευθερία του ανοικτού ωκεανού.

2ος πίνακας. Ο Γκ. Κουρμπέ αντιλαμβάνεται με ακρίβεια τις στιγμές που η θάλασσα παρασύρεται από τον καιρό.

3ος πίνακας. Αίσθημα απλής αφθονίας, αυτάρκειας και ευγνωμοσύνης προς τα δώρα της φύσης, στην απογευματινή θάλασσα της Τ. Ουέλτς. Οι πινελιές δημιουργούν αυτήν την αυτάρκεια, με το συναίσθημά μας να αγγίζει την έμπνευση της ζωγράφου, καθώς τα κύματα σπάνε στην ακτή με ορμή.

4ος πίνακας. Στον πίνακα της Λ. Βάιν, αισθανόμαστε ένα αεράκι να παίζει με τις λεπτές αποχρώσεις του χρώματος του θαλασσινού νερού και του βιολετί σε πρώτο πλάνο, με βαθύ σκούρο μπλε προς τον ορίζοντα.

<https://drive.google.com/drive/folders/1eovIRbUsSnA1204xNld36Nic3PvgP13O?usp=sharing>

Στο θαλασσινό ταξίδι μας θα ακούσουμε οκτώ ελληνικά τραγούδια. Τα δύο πρώτα μόνο με φωνή, στηριγμένα στην παράδοση του Αιγαίου, το τρίτο στου Ιονίου, με φωνή και κιθάρα. Μετά, μια θάλασσα μικρή, ύστερα μια πλατιά και μια βάρκα για να μπούμε μοναχοί. Στο τέλος, ο ποιητής του Αιγαίου στον στίχο και το μπουζούκι να συνοδεύει πρώτα μια θεατρική φωνή, μετά μια δωρική.

Ερώτηση: 1

Ταιριάξτε κάθε ζωγραφικό πίνακα με την κατάλληλη εποχή του χρόνου και κατόπιν κάντε το ίδιο με κάθε τραγούδι, εξηγώντας τις επιλογές σας.

Απάντηση

Ο 1ος πίνακας αντιστοιχεί...	στο καλοκαίρι.
Ο 2ος πίνακας αντιστοιχεί...	στο φθινόπωρο.
Ο 3ος πίνακας αντιστοιχεί...	στον χειμώνα.
Ο 4ος πίνακας αντιστοιχεί...	στην άνοιξη.

ΑΝΑΡΤΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΙΣΤΟΛΟΓΙΟ ΜΑΣ

"Inter arma enim silent leges. - Όταν υπάρχει πόλεμος, οι νόμοι δεν υπολογίζονται."

Κικέρων. Δυο χθεσινές φωτογραφίες και μία ...προχθεσινή.

Πέμπτη, 19 Οκτωβρίου 2023 - 2:35 μ.μ.

από τον χρήστη [Λάζαρη Ανδρέα](#)

Ισραηλίτισσα μάνα και κόρη. Νότιο Ισραήλ.

Παλαιστίνια μάνα και κόρη. Γάζα.

Μην μου καταλογίσετε πως κρατώ ίσες αποστάσεις· δεν είμαι πολιτικάντης. Δεν κρατάς ούτε ίσες ούτε άνισες αποστάσεις από την *ανθρώπινη δυστυχία και απόγνωση*, δεν κρατάς **καμία απόσταση. Βγαίνεις απ' το «τομάρι» σου και αγωνίζεσαι να τις εξαλείψεις.**

Η Δέσποινα Μπεμπεδέλη σε δύο μονολόγους από τις **"Τρωάδες (Τρωαδίτισσες)" του Ευριπίδη**. Αποσπάσματα από την παράσταση του Δημοτικού Περιφερειακού Θεάτρου Αγρινίου "Εκάβη, μια πρόσφυγας" με σκηνοθετική επίβλεψη Ν. Καραγεώργου. Αρχαίο θέατρο Δήλου, 2016.

<https://drive.google.com/drive/folders/1zFzdf1Aw4-fD21QyfhZTTosffjRBa2I?usp=sharing>

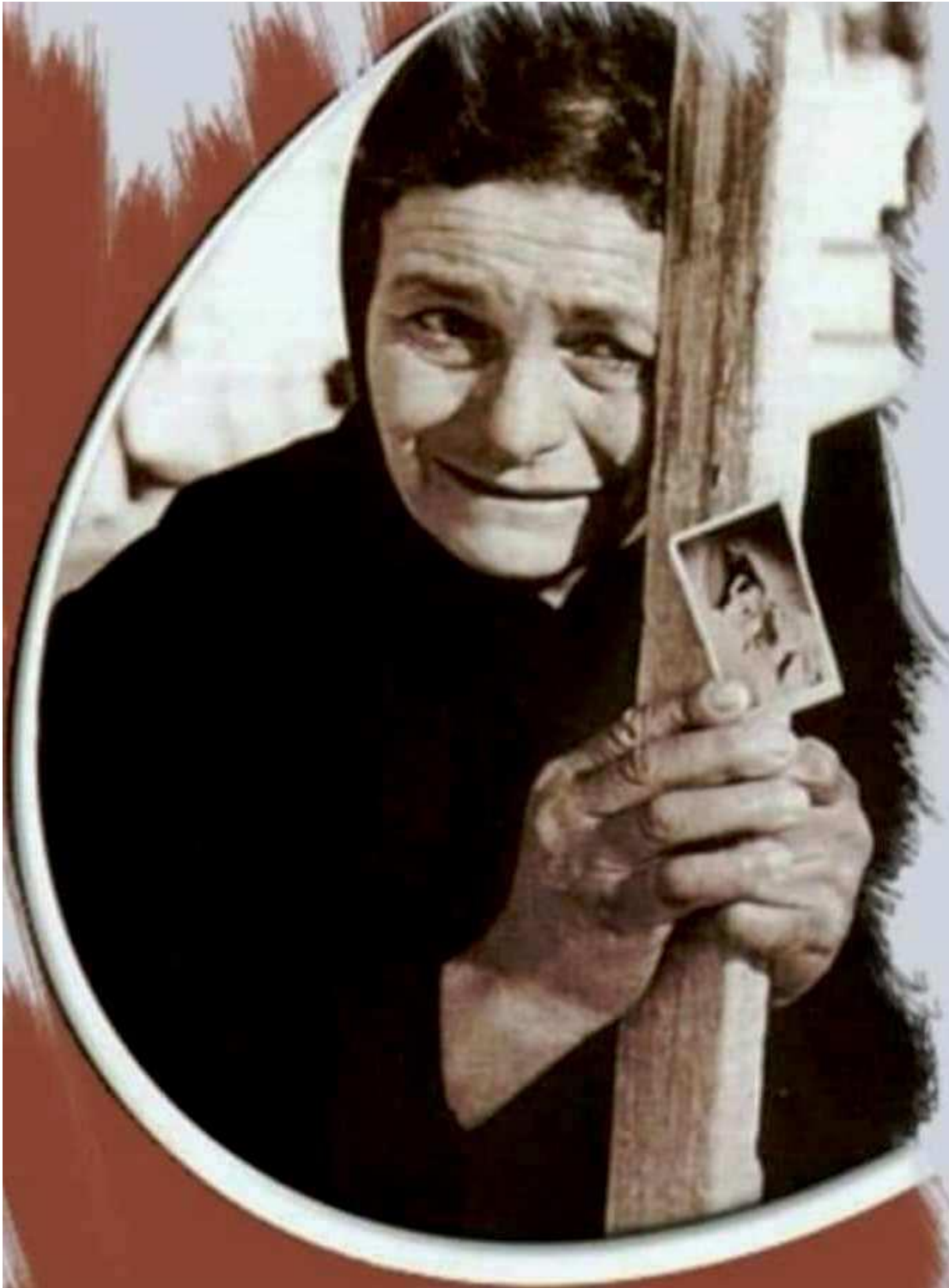
Οι «Τρωάδες» του Ευριπίδη είναι ένα αντιπολεμικό έργο, κυρίως διότι καταγγέλλει την ανελέητη αυθαιρεσία των νικητών έναντι των ηττημένων. Ενδεχομένως σ' αυτή την καταγγελία να οφείλει και τη διαχρονική του απήχηση μέχρι τις μέρες μας ως ένα **αμείλικτο «κατηγορώ» για τις φρικαλεότητες του πολέμου κι ένα σπαρακτικό αίτημα για αλληλεγγύη και ανθρωπισμό**. Οι «Τρωάδες» δεν είναι ένα τόσο αριστοτελικό έργο (με αρχή, μέση και τέλος). Κατά τον Στ. Δρομάζο, «μπορούμε να πούμε ότι είναι ο πρόδρομος του θεάτρου - ντοκουμέντο. Οι ηθοποιοί μπαίνουν στη σκηνή για να κλάψουν, να καταραστούν και να φύγουν.»

Το έργο εκτυλίσσεται στο στρατόπεδο των Αχαιών, στα παράλια της λεηλατημένης Τροίας. Οι αιχμάλωτες Τρωαδίτισσες και η βασίλισσά τους, Εκάβη, θρηνούν για τα δεινά τους. Όσες έχουν απομείνει ζωντανές από την ξεκληρισμένη βασιλική οικογένεια θα δοθούν δώρο στους Αχαιούς. Οι φλόγες αφανίζουν την Τροία και οι γυναίκες, απελπισμένες, οδηγούνται στα πλοία που θα τις μεταφέρουν πέρα από το Αιγαίο, σκλάβες στα σπίτια των νικητών. Τα δεινά των Τρωάδων είναι δίχως τέλος και οι ίδιες δεν έχουν μέλλον. Καμία εξιδανίκευση των νικητών από τον Ευριπίδη. Απόλυτη συμπόνια από τον τραγικό ποιητή για τους νικημένους που πρωταγωνιστούν στην τραγωδία του αυτή. Ο πόλεμος εδώ δεν συνιστά «δόξα και τιμή», αλλά μια φρικωδία που ξετυλίγει τις φρικτότερες πτυχές του ανθρώπινου «τομαριού» και τις **εσχατιές της ανθρώπινης κατάστασης στα μύρια αθώα θύματα της τραγωδίας, τότε, τώρα και για πάντα**. Πρόκειται για όσα η σύγχρονη πολιτικοστρατιωτική ορολογία χαρακτηρίζει κομψά ως "παράπλευρες απώλειες", θέλοντας να κρύψει πίσω από λέξεις την **άμετρη κτηνωδία του πολέμου**.

Το 415 π.Χ, που ανέβηκαν οι «Τρωάδες», οι Αθηναίοι ήταν μπλεγμένοι στον Πελοποννησιακό Πόλεμο για 17ο χρόνο και προετοιμάζαν την καταστροφική γι' αυτούς, όπως αποδείχτηκε, εκστρατεία στη Σικελία, ενώ τον προηγούμενο χρόνο (416 π.Χ.), είχαν διαπράξει το ανοσιούργημα της σφαγής των κατοίκων της Μήλου, οι οποίοι επιζητούσαν την ουδετερότητά τους ανάμεσα στις δύο μεγάλες δυνάμεις του ελληνικού χώρου, την Αθήνα και τη Σπάρτη. Οι «Τρωάδες», γραμμένες λοιπόν λίγο μετά την ολοκληρωτική καταστροφή της Μήλου από τους Αθηναίους, μας δίνουν μια θεατρική εικόνα αδρή της «πρώτης μέρας» μετά την άλωση μιας πολιορκημένης πόλης και συγχρόνως την τρομερή εικόνα των νικητών, που, στηριγμένοι στην υπεροπλία τους, παραβιάζουν ξεδιάντροπα και κυνικά κάθε έννοια δικαίου. Ο Ευριπίδης ήθελε να προειδοποιήσει τους Αθηναίους συμπολίτες του πως η ολοσχερής καταστροφή-ύβρις της Μήλου θα επισύρει ασφαλώς και την τιμωρία των νικητών. Ο συμβολισμός είναι προφανής: στις Τρωάδες, οι νικητές Έλληνες ρημάζουν την Τροία και η ολοκληρωτική τους ασέβεια προς ανθρώπους-αιχμαλώτους, προς ναούς, ιερά και τάφους πεθαμένων προκαλεί την μήνιν του Ποσειδώνα και της Αθηνάς (συμμάχου των Ελλήνων κατά την διάρκεια του Τρωικού πολέμου), οι οποίοι, σε αगाστή συνεργασία, απεργάζονται τον όλεθρο των ασεβών Ελλήνων. Ο Ευριπίδης, δια στόματος Ποσειδώνα, ευθέως προλέγει: "Ανόητος είναι όποιος κουρσεύει πόλεις ναούς ρημάζει, ιερά και τάφους πεθαμένων· με τη σειρά του θα χαθεί κι αυτός." Ο Ευριπίδης όμως δεν αρκείται σ' αυτόν τον προφανή συμβολισμό. Επιχειρεί κάτι βαθύτερο και ουσιαστικότερο. Χωρίς ν' αναφέρεται στην αγριότητα του πολέμου αυτού καθ' εαυτού, προβάλλει **τα δεινά που έπονται του πολέμου** και φανερώνει το πώς αυτά τα δεινά επενεργούν στον **ψυχισμό των ανθρώπων** που τα υφίστανται. Η Εκάβη, η γηραιά βασίλισσα της Τροίας, αρχικά εμφανίζεται μέσα στον **πόνο** και την **απόγνωση**. Ο θρήνος για τις δυστυχίες που την χτυπούν ή μια πίσω από την άλλη, γίνεται πιο οδυνηρός, καθώς αναπολεί το ευτυχισμένο παρελθόν, το δικό της και της οικογενείας της. Στη μονωδία, την πάροδο και το πρώτο επεισόδιο, η Εκάβη με παρελθοντικές και μελλοντικές αφηγήσεις παρουσιάζει δύο αντίθετες καταστάσεις, μία ευτυχισμένη κατά τη διάρκεια της βασιλικής ζωής της και μία δυστυχισμένη μετά την κήρυξη του πολέμου και κυρίως μετά τη λήξη του, το χθεσινό βράδυ. Αυτή θρηνεί στο παρόν για όσα της στερήσει η χθεσινή λεηλασία, πατρίδα, βασιλική ζωή και αγαπημένα πρόσωπα, καθώς και για την τραγική μοίρα της σκλαβιάς. Και ενώ είναι βυθισμένη στην απελπισία, με την εμφάνιση της Ελένης, της μισητής υπεύθυνης όλων των κακών, λησμονεί ή παραβλέπει τη δυστυχία της και μετατρέπεται σε μια γυναίκα με ασυγκράτητο μίσος. Κι όταν πια έχει βγάλει όλη τη χολή από μέσα της, όταν πια είναι άδεια από κάθε μίσος, επανέρχεται στην προηγούμενη **τραγική της υπόσταση**. Αυτές οι εναλλαγές στον ψυχισμό της Εκάβης -και των άλλων προσώπων- δίνονται από τον Ευριπίδη με απaráμιλλη τέχνη, ενώ παράλληλα μαρτυρούν και **βαθιά γνώση της ανθρώπινης φύσης**. Όσο το έργο πλησιάζει προς το τέλος του και μέχρι να ολοκληρωθεί, το παρόν και το μέλλον της βασίλισσας εξακολουθεί να περιγράφεται, όπως και προηγουμένως, ως μη ελπιδοφόρο και τραγικό. Με το πρόσταγμα για την ολοκληρωτική καταστροφή της Τροίας και την αναχώρησή της για την Ελλάδα, η Εκάβη μην έχοντας κάτι να ελπίζει, αποπειράται να αυτοκτονήσει, αλλά ανεπιτυχώς. Έτσι, στον καταληκτικό κομμό πράττει το μοναδικό πράγμα για το οποίο έχει τη δυνατότητα: **θρηνεί για την παρούσα τραγική καταστροφή της πατρίδας της και για το πιο αβάσταχτο όλων των δεινών της, τη μοίρα της δουλείας**.

Όλα τα πιο πάνω κάνουν **τρομερά επίκαιρο** το έργο του Ευριπίδη, κυριολεκτικά μια προφητεία για τους καιρούς μας, όπου βλέπουμε να συμβαίνουν τα ίδια σε παγκόσμιο επίπεδο και όπου **τα μέσα πειθαναγκασμού και ολικής χειραγώγησης των κοινωνιών ώστε να συναινέσουν πρόθυμα στην αλλοτρίωσή τους, με τη βοήθεια της καλπάζουσας ανεξέλεγκτης τεχνολογίας**, έχουν γίνει *απείρως αποτελεσματικότερα*.

Και τώρα μοιράζομαι μαζί σας ένα τραύμα της παιδικής μου ηλικίας για την επούλωση του οποίου δεν γνωρίζω να υπάρχει καμία κατάλληλη ψυχοθεραπευτική μέθοδος, ψυχαναλυτικής ή άλλης σχολής.
Μια φωτογραφία που με **στοιχειώνει** από την πρώτη φορά που την αντίκρυσσα, πάνε κοντά 50 χρόνια τώρα.

Μάνα και γιός. Η Κύπρια μάνα Μαρία Νικολάου αναζητάει τον αγνοούμενο δεκαεννιάχρονο γιο της που χάθηκε μέσα στις λεμονιές της Λαπήθου στην Κερύνεια, στην εισβολή του Αυγούστου του 1974. Τότε τον έψαχνε στην Κύπρο, *τώρα* πια τον ψάχνει σε ολόκληρη την οικουμένη, σε ολόκληρο το σύμπαν...

Σχόλια (3)

Σάββατο, 21 Οκτωβρίου 2023 - 11:27 μ.μ.

- από τον χρήστη ΠΑΡΔΑΛΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ

Πώς να επουλωθεί μία τέτοια πληγή, όταν η Ιστορία επαναλαμβάνεται αδιάκοπα, σαν να μην μπορεί να γίνει αλλιώς; Πώς να αλλάξει κάτι ουσιαστικά, όσο η πλειοψηφία κοιτάει να επιπλήξει όποιον δεν τάσσεται υπέρ κάποιας πλευράς, όσο συντηρείται η νοοτροπία πως το φλέγον σε μια καταστροφή είναι ποιος το ξεκίνησε. Άνθρωποι υποφέρουν σε κάθε "πλευρά", και όσο αυτό δεν αποτελεί απόλυτη προτεραιότητα, η συμφορά θα συνεχίσει να αλλάζει πρόσωπα. Ντρέπομαι να σχολιάσω περαιτέρω, τα έχω πάντα χαμένα μπροστά στην αδικαιολόγητη ανθρώπινη δυστυχία.

Σάββατο, 11 Νοεμβρίου 2023 - 5:14 π.μ.

- από τον χρήστη ΛΕΒΕΝΤΗ ΔΕΣΠΟΙΝΑ

Αυτό που με εντυπωσιάζει τα τελευταία χρόνια είναι το ποσό εύκολα οι άνθρωποι πιάνουν τα όπλα.... Δεν σκέφτονται και μια δεύτερη φορά... Εκεί... Και το ακόμα πιο ξεδιάντροπο είναι ότι βασανίζουν μικρά παιδιά, γυναίκες, βομβαρδίζουν νοσοκομεία, εκκλησίες... Δεν έχουν κανένα ηθικό φραγμό... Καμία Ανθρωπιά... Όλα θυσιασμένα στον βωμό και στα συμφέροντα ποιων???? Δεν έχω καταλάβει ακόμα γιατί πρέπει να κάνουμε ένα τόσο μεγάλο κακό χωρίς να μας επιφέρει τίποτα μα τίποτα καλό... Για δύο μέτρα παραπάνω γη???? Αφού σε αυτή θα μπούμε.... Ποιο το νόημα???

Σάββατο, 11 Νοεμβρίου 2023 - 12:28 μ.μ.

- από τον χρήστη Λάζαρη Ανδρέα

Δέσποινα, απεύθυνε το μήνυμά σου στους κατασκευαστές και εμπόρους όπλων. "Οι κρίσεις γεννάνε Κροίσους." μου λέει ο Ωνάσης. "Αγόρασε όταν 'κυλάει αίμα' στους δρόμους, για να βγάλεις λεφτά." μας προτρέπει, επαυξάνοντας, ο επιχειρηματίας John D. Rockefeller. Κάτι θα ξέρουν οι "παλιοί"... Μα γιατί να βγάλω, ρε μάγκες; Αντί του Ωνάση και του Rockefeller, μου απαντά ο συγγραφέας Όσκαρ Ουάιλντ. "Όταν ήμουν νέος πίστευα ότι το χρήμα είναι το σημαντικότερο πράγμα στον κόσμο. Τώρα που μεγάλωσα, σιγουρεύτηκα." Βρε Όσκαρ, είσαι απόλυτα σίγουρος; Τουλάχιστον λάβε υπόψη σου τις τελικές ερωτήσεις στο σχόλιο της Δέσποινας και τη ρήση του συνιδρυτή της Apple, Steve Jobs "Το να είσαι ο πλουσιότερος άνθρωπος στο νεκροταφείο δεν έχει σημασία για μένα."

ΑΝΑΡΤΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΙΣΤΟΛΟΓΙΟ ΜΑΣ

"νικᾷ δ' ἑναργῆς βλεφάρων ἴμερος εὐλέκτρον νύμφας, τῶν μεγάλων πάρεδρος ἐν ἀρχαῖς θεσμῶν" "Μα ολόφαντος μεσ' ἀπ' τα βλέφαρα της νύμφης της λαχταριστῆς νικάει ο Πόθος, πάρεδρος των μεγάλων των θεσμών που αιώνια κυβερνοῦν τον κόσμο." Σοφοκλή "Αντιγόνη"

Παρασκευή, 6 Οκτωβρίου 2023 - 3:31 μ.μ.

από τον χρήστη [Λάζαρη Ανδρέα](#)

Ο **χορός** δεν είναι μόνο μια φυσική δραστηριότητα, αλλά **εκδήλωση του ενσαρκωμένου εαυτού**, που είναι το **σῶμα**. Είναι λόγος, ψυχή και πνεύμα. Πέρα από αυτό, ο **χορός** δεν είναι απλώς μια **τέχνη** που δίνει έκφραση στην ανθρώπινη ψυχή μέσω της κίνησης, αλλά η **βάση μιας πλήρους σύλληψης της ζωής**. Κι αφού η πρώτη διάσταση του έρωτα - πώς να το κάνουμε; - είναι το **σῶμα**, ποια τέχνη μπορεί να εκφράσει τον έρωτα καλύτερα απ' τον χορό;

Απόσπασμα από την χορογραφία της Α. Πρελιτσάι "Το πάρκο" με την Α. Ρεναβάν και τον Μ. Γκανιό από το Μπαλέτο της Εθνικής Όπερας του Παρισιού.

<https://drive.google.com/file/d/1DgiacYnmO12U-pdMaYVvkGNsd9Yxa2xcN/view?usp=sharing>

(Παρεμπιπτόντως, ψάξτε στις "Ασκήσεις" μας να αναγνωρίσετε ποια είναι η μουσική της εν λόγω χορογραφίας και μου λέτε.)

Γκ. Κλιμτ : Το φιλί (1907).

Το 1903, ο **Κλιμτ** ταξίδεψε δύο φορές στη Ραβέννα, όπου είδε τα ψηφιδωτά του Σαν Βιτάλε, των οποίων η βυζαντινή επιρροή είναι εμφανής στους πίνακες της λεγόμενης «**Χρυσής Περιόδου**» του. Η χρήση του χρυσού επανήλθε από το παρελθόν του ίδιου του Κλιμτ, στη μεταλλική δουλειά του πατέρα του και του μικρότερου αδελφού του Ερνστ, που είχαν πεθάνει και οι δύο μια δεκαετία νωρίτερα. Το ενδιαφέρον του Κλιμτ για τη βυζαντινή περίοδο συναρτήθηκε επίσης με μια κίνηση προς μεγαλύτερη σταθερότητα, μέσω στατικών, ανόργανων μορφών. προτείνοντας μια αναζήτηση καταφυγίου μετά την εξερεύνηση του καλλιτέχνη στις ενστικτώδεις δυνάμεις της αρχαϊκής Ελλάδας. "Το φιλί" αντιπροσωπεύει την κορυφή της «Χρυσής του Περιόδου», κάθε έργο της οποίας βοηθά στην τελική κατανόηση της αλληγορίας, η οποία αντιπροσωπεύει τη **μουσικιστική ένωση πνευματικής και ερωτικής αγάπης** και τη **συγχώνευση του ατόμου με το αιώνιο σύμπαν**. Και οι δύο φιγούρες στον παραπάνω πίνακα ολοκληρώνονται πλήρως και αναμειγνύονται συμβολικά, καθώς αντιμετωπίζουν τη **χρυσή άβυσσο της τελειότητας**. Η κυρίαρχη **αρσενική δύναμη** υποδηλώνεται από το ισχυρό παλτό των μαύρων και γκρι μπλοκ, που μαλακώνουν από τη γυναικεία οργανική κύλιση. Συγκριτικά, η **γυναικεία ενέργεια** εμφανίζεται ως περιστρεφόμενοι κύκλοι με φωτεινά φυτικά μοτίβα και κυματιστές γραμμές που ρέουν προς τα πάνω.

Εδώ, η χαλάρωση του νατουραλισμού από τον Κλιμτ, υπέρ μιας προσωπικής **συμβολικής γλώσσας** που υποδηλώνει τη λειτουργία του **ασυνείδητου νου**, ιδιαίτερα την **ερωτική του ορμή**, έφτασε στο αποκορύφωμά της. Μέσα από δύο φιγούρες, που δεν απεικονίζονται γυμνές, αλλά ντυμένες με υφάσματα με πυκνά σχέδια, ο Κλιμτ κατάφερε να προκαλέσει μια στιγμή **έντονης αισθησιακής απόλαυσης**, μέσα σε μια έντονα στυλιζαρισμένη και πεπλατυσμένη σύνθεση.

Τελειώνοντας, ξαναγυρίζοντας στον τίτλο της ανάρτησης, παραθέτουμε όλους τους στίχους του **τρίτου χορικού** από την "**Αντιγόνη**" του **Σοφοκλή**, σε μετάφραση Ι.Ν. Γρυπάρη. Να τι ψέλνουν οι γέροντες του χορού ...2464 χρόνια πριν ("Έρωσ άνίκατε μάχαν"):

*Έρωτ' ανίκητε στον πόλεμο
που κάνεις χτήμα σου όπου πέσεις,
που στ' απαλά τα μάγουλα
της κορασίδας νυχτερεύεις
και γυρνάς πάνω από τα πέλαγα
και στους πιο απόμερους τους τόπους,
δε σου ξεφεύγει εσένα ούτε θεός
ούτε κανείς απ' τους λιγόζωους ανθρώπους
κι όποιον θα πιάσεις γίνεται τρελός.*

*Εσύ και των δικαίων τους λογισμούς
στην αδικία ξεσέρνεις για όλεθρό τους,
εσύ έχεις και την έχθρ' ανάψει αυτή
ανάμεσα παιδί και το γονιό του·
μα ολόφαντος μέσα' απ' τα βλέφαρα
της νύφης τής λαχταριστής νικάει ο Πόθος,
πάρεδρος των μεγάλων των θεσμών
που αιώνια κυβερνούν τον κόσμο·
γιατ' ανίκητη η Κύπριδα (η Αφροδίτη) παίζει με μας.*

Σχόλια (4)

Παρασκευή, 6 Οκτωβρίου 2023 - 8:44 μ.μ.

- από την χρήστη ΛΕΒΕΝΤΗ ΔΕΣΠΟΙΝΑ

Χορός και έρωτας Το πρώτο που μου έρχεται στο μυαλό είναι ο πιο ερωτικός χορός... το τανγκό... Η έκφραση του πάθους με το σώμα και με την μουσική... Προσωπικά πολύ αγαπημένα κομμάτια ταγκό είναι: • "Το τανγκό των Χριστουγέννων " από την ομότιμη ταινία... σας παραθέτω και μερικούς στίχους Κι αν ο χρόνος μάς λυγίσει, κι ο καιρός μας πολεμήσει, τι μπορεί να μας χωρίσει, τόση αγάπη πώς να σβήσει; Χίλιες θάλασσες θ' ανοίξω, χίλιες μοίρες θα νικήσω, κι όταν θα σε συναντήσω, θα 'ναι μια στιγμή για πάντα, αγκαλιά στον Θεό, πάντα, σ' ένα τάνγκο για δυο, μαζί για πάντα... • El Tango De Roxane από την ταινία Moulin Rouge Why does my heart cry? (Roxanne) Feelings I can't fight You're free to leave me, but just don't deceive me And please, believe me when I say I love you

Παρασκευή, 6 Οκτωβρίου 2023 - 9:12 μ.μ.

- από τον χρήστη Λάζαρη Ανδρέα

Ο αυθορμητισμός σου είναι μοναδικός, Δέσποινα.

Δευτέρα, 9 Οκτωβρίου 2023 - 6:46 μ.μ.

- από τον χρήστη ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ

And Those Who Were Seen Dancing Were Thought To Be Insane By Those Who Could Not Hear The Music. - Nietzsche- Η κοπέλα στον πίνακα δίνεται ολοκληρωτικά στον άνδρα. Αυτό άραγε μεταξύ τους για ποσό καιρό θα γίνεται; Συνήθως ο έρωτας κρατάει λίγα χρόνια και μετά η σχέση γίνεται ρουτίνα (συνήθως)...

Δευτέρα, 9 Οκτωβρίου 2023 - 7:07 μ.μ.

- από την χρήστη Λάζαρη Ανδρέα

Ναι, συνήθως. Αλλά, μέχρι να γίνει έτσι, αξίζει τον κόπο γι' αυτά τα λίγα χρόνια! Απ' το ολότελα...

ΑΝΑΡΤΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΙΣΤΟΛΟΓΙΟ ΜΑΣ

ΚΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΒΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΝΟΤΙΑ, ΤΟΥ ΝΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΑΣ. ΣΑΣ ΠΑΙΡΝΟΥΝ; ΣΑΣ ΠΑΝΕ ΚΑΠΟΥ;

Πέμπτη, 28 Σεπτεμβρίου 2023 - 10:21 μ.μ.

- από τον χρήστη **Λάζαρη Ανδρέα**

Δυο θαλασσινά τοπία του **Λάιονελ Ουόλντεν**:

Θαλασσινό τοπίο (1904).

Κύματα στο ηλιοβασίλεμα.

Ένα του **Ιβάν Αϊβαζόφσκι**.

Ανάμεσα στα κύματα (1898).

Ένα του **Γκουστάβ Κουρμπέ**.

Κύμα (1869).

Και τώρα στα δικά μας.

"Έλα κύμα και βοριά..."

"**Το κύμα**" σε μουσική και στίχους **Γ. Θεοφάνους**, πρώτα με την Κωνσταντίνα, ύστερα με τη Μ. Κανά.

<https://drive.google.com/file/d/12RGyAlGkG2TIM0UHxkTdlS-gPS68pj8H/view?usp=sharing>

<https://drive.google.com/file/d/1VV-0CPbV2yVrR6zK4qD27YrdBNXkIzGn/view?usp=sharing>

"Μέσα στο κύμα θα ριχτώ"

"**Και θα χαθώ**" σε μουσική του **Λ. Παπαδόπουλου** και στίχους του **Κ. Ντούμου**, με την Ι. Σιδέρη.

<https://drive.google.com/file/d/1TbppsLhF1wiv15GfJuNwjWe770B04fdX/view?usp=sharing>

"Έβραζε το κύμα του γαρμπή..." (Γαρμπής: ο νοτιοδυτικός άνεμος, ο Λίβας)

"**Ο Σταυρός του Νότου**" σε μουσική του **Θ. Μικρούτσικου** και ποίηση **Ν. Καββαδία**, πρώτα με την Αιμ. Σαρρή, ύστερα με τη Μ. Πολυχρονίδη.

https://drive.google.com/file/d/1Ghd2V0YAUhnQ_8cjf8v5AhR60OlxIcyl/view?usp=sharing

https://drive.google.com/file/d/1yd5kTKqlap4ZcMR_gC8u3Qyv-vVb4ijD/view?usp=sharing

3 Οκτωβρίου 2023 - 12:14 π.μ.

- από την χρήστη ΛΕΒΕΝΤΗ ΔΕΣΠΟΙΝΑ

Ο "κύκλος" του έρωτα Πόσο δύσκολο είναι να βρεις τον άνθρωπό σου??? Να αναπτύξεις μια υγιή σχέση και να την διατηρήσεις όσο το δυνατόν πιο αναλλοίωτη στον χρόνο? Μέσα λοιπόν από τα παραπάνω έργα μπορούμε να δούμε τα στάδια που διανύουμε μέσα σε αυτό το ταξίδι του έρωτα. Στην αρχή αισθανόμαστε αντάρα, μοναξιά, απελπισία, μια διαρκή φουρτούνα στην ζωή μας γιατί κυρίαρχη μοιάζει η αβεβαιότητα και η σκέψη ότι δεν θα βρούμε κανέναν που να ταιριάζουμε και θα μείνουμε μόνοι. Έπειτα, μόλις βιώνουμε τον έρωτα όλα γίνονται πιο γαλινια. Όλος μας ο κόσμος γίνεται ο άλλος... Μας μεθάει, μας ζαλίζει, μας μαγεύει με το τραγούδι του ο έρωτας σαν άλλη σειρήνα... και εκεί που μας κάνει εξαρτημένους, ξαφνικά χάνεται.... και τον αντικαθιστά η αγάπη.... εκεί καλούμαστε να δίνουμε έναν διαρκή αγώνα, μέσα από φουρτούνες και τεράστια κύματα για να επιβιώσει η σχέση.... Εκεί λοιπόν φαίνεται πόσο καλός καπετάνιος είσαι... γιατί, ως γνωστόν, ο καλός ο καπετάνιος στην φουρτούνα φαίνεται... Πόσο καλός καπετάνιος είσαι λοιπόν? (ερώτηση ως προς τον εαυτό μας)

Τρίτη, 3 Οκτωβρίου 2023 - 6:58 π.μ.

- από τον χρήστη Λάζαρη Ανδρέα

Γνήσια αισθήματα, χωρίς λογαριασμούς και τακτικισμούς. Πόσο ομορφαίνουν τα νιάτα την κάθε ηλικία!

Τρίτη, 3 Οκτωβρίου 2023 - 12:31 μ.μ.

- από την χρήστη ΚΑΨΑΛΗ ΜΑΡΙΑ

Παίρνω το θάρρος να σχολιάσω αυτούς τους πίνακες μαζί με τις πολύ όμορφες μουσικές επιλογές. Προσωπικά μου ήρθε συνειρμικά το τραγούδι "Θάλασσα πλατιά" του Μ. Χατζηδάκη. Η θάλασσα, ο ωκεανός, οι σκούρες αποχρώσεις του μπλε και του γαλαζοπράσινου συμβολίζουν κατ' εμέ τα πάντα αλλά και τίποτα ταυτόχρονα, ίσως όλες τις εκφάνσεις της ζωής. Από την μία πλευρά το απέραντο της θάλασσας σηματοδοτεί το άπειρο, το υπερπέραν, υπενθυμίζει στον άνθρωπο το πόσο μικρός είναι μπροστά της, και πόσο εύκολα μπορεί, υπό συνθήκες, να τον κατασπαράξει. Από την άλλη, σε μια ήρεμη κατάσταση η θάλασσα είναι η γαλήνη, το μυστήριο που κρύβει μέσα της, η γοητεία του μπλε που σαγηνεύει τον άνθρωπο και τον έλκει να την εξερευνήσει... με κάθε κόστος. Μπορεί κατά μία άλλη έννοια ίσως πιο αφαιρετική, να συμβολίζει την ψυχή του ανθρώπου που έχει τα "άδυστα" στο εσωτερικό της αλλά και τα πιο συνηθισμένα, τα γνωστά χαρακτηριστικά που η ίδια η ψυχή αφήνει να έρθουν στην επιφάνεια.

Τρίτη, 3 Οκτωβρίου 2023 - 10:12 μ.μ.

- από τον χρήστη ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ

Ένας άνθρωπος στην ξηρά βλέποντας τέτοια κύματα κανείς μπορεί να τρέξει να σωθεί Η' αν είναι τολμηρός μπορεί να πάρει την σανίδα του σερφ και να τα «καβαλήσει»... Το attitude του καθενός ορίζει σε ένα μεγάλο βαθμό τον τρόπο με τον οποίο θα ζήσει.

Τετάρτη, 4 Οκτωβρίου 2023 - 12:38 π.μ.

- από τον χρήστη ΡΙΣΚΑΚΗ ΙΩΑΝΝΗ

Πολύ όμορφοι πίνακες... ειδικά ο πρώτος σαν να ακούς τον ήχο των κυμάτων να σκάνε στα βράχια. Άραγε δεν θα κουραστούν ποτέ;... «Όλα κοιμούνται τώρα, ακόμη κι η θάλασσα. Όμως η ανάσα της είναι ζεστή, το καταλαβαίνω. Και καταλαβαίνω ακόμα ότι ονειρεύεται. Και καθώς ονειρεύεται, αναταράζεται απάνω στα σκληρά προσκεφάλια της. Άκου, άκου! Πως αναστενάζει από τις κακές αναμνήσεις! Η μπας και είναι κακές απαντοχές; Αχ, γιατί το χέρι μου να μην είναι τόσο δυνατό! Αληθινά με χαρά θα σε λύτρωνα από τα όνειρα τα εφιαλτικά! .... Ακόμα και στην θάλασσα τραγούδια θέλω να τραγουδήσω-παρηγοριές... ;» (Τάδε έφη Ζαρατούστρα, Νίτσε)

Τετάρτη, 4 Οκτωβρίου 2023 - 6:53 π.μ.

- από τον χρήστη Λάζαρη Ανδρέα

2 για τους "γηπεδούχους" - 1 για τον "φιλοξενούμενο" οι στάσεις ζωής σας, παιδιά. Αν συνοπλογίσω την αναμενόμενη δική μου στάση, θα δυσκολέψει η ισοπαλία, οπότε απέχω. Το σίγουρο πάντως είναι ότι χαίρομαι να σας βλέπω ευτυχισμένους, όποια στάση ζωής κι αν έχετε.